

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:
MARKÓ BÉLA
(1989. december – 2005.)
GÁLFALVI GYÖRGY
(2005. december – 2007.)
KOVÁCS ANDRÁS FERENC
(2008. január – 2019. május)

Főszerkesztő:
Szerkesztők:

VIDA GÁBOR
CODĂU ANNAMÁRIA
DEMÉNY PÉTER
KOVÁCS ANDRÁS FERENC
LÁNG ZSOLT

Tördelőszerkesztő:
Korrektor:
Tipográfia:

SZABÓ RÓBERT CSABA
MOLNÁR ROZÁLIA
SZÓCS KATALIN

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

IRSAI ZSOLT

TARTALOM

PetőfiLátó 200

LÁSZLÓ NOÉMI:

Petőfi: „szere” ■ 5

SERES LILI HANNA:

Zöld Márti ■ 6

TÓTH RÉKA ÁGNES:

Lassacskán ballagott ■ 8

KEMENES HENRIETTE:

Petőfi Sándor: Odafönn ■ 10

DEMÉNY PÉTER:

Újesztendő, 2023 ■ 12

BÁTHORI CSABA:

Petőffi, komra, szőő ■ 15

BIRÓ SÁRA:

mondani valamit ■ 17

MÁRCUŢIU-RÁCZ DÓRA:

fontos lenne kihangsúlyozni ■ 18

KARÁCSONYI ZSOLT:

Önmagát megérteni képtelen 23. századi költő
időutazó lesz, hogy végül, legvégül ne írjon le semmit ■ 21

TOMPA GÁBOR:

Petőfi-bombaszilánkok ■ 23

VÖRÖS ISTVÁN:

A tudás babona; A tágulás pora ■ 24

BÁN-HORVÁTH VERONIKA:

Tűzgyújtási szokások ■ 26

NYÁRY KRISZTIÁN:

Lyányka, neked költőt kell szeretned ■ 27

OZSVÁTH ZSUZSA:

Reszket ■ 33

NAGY ATTILA:

Szerelmi kollázs. Petőfi 200 ■ 34

ANDRÉ FERENC:

lőháton a szülészetre ■ 35

BÁNKI ÉVA:

Semmiánya vagy anya tyúkkal; Hát hogymint vagytok
otthon, Pistikám? ■ 37

FISCHER BOTOND:

Nagy az aszály, és királynők halnak mostanában ■ 40

LACKFI JÁNOS:

Krindzs gondolat bánt engemet ■ 42

LÖVÉTEI LÁZÁR LÁSZLÓ:

Egy gondolat... ■ 44

KORSÓS GERGŐ:

Tanulságos rege karrierista állatoknak ■ 46

NAGY ZALÁN:

Töredék egy bestiáriumból ■ 48

EGYED EMESE:

Módszertan ■ 49

VIDA GÁBOR:

Látod, ebből is mi lett? ■ 51

VAJNA ÁDÁM:

Walter vitéz ■ 54

DIMÉNY H. ÁRPÁD:

A hegyek között Petőfivel ■ 56

BABICZKY TIBOR:

Görög kolónia Triesztben ■ 58

MÁRTON LÁSZLÓ:

Üdvözlét a halhatatlanságon túlra ■ 59

LÁNG ZSOLT:

Petőfi és a ■ 60

VARGA LÁSZLÓ EDGÁR:

október végén ■ 65

SZILÁGYI MÁRTON:

A szekularizált Apokalipszis ■ 66

GÁL HUNOR:

saeculum ■ 74

ANTAL BALÁZS:

petőfi, könnyű bolondokat beszélni magyarországon ■ 75

NYERGES GÁBOR ÁDÁM:

(PS.) ■ 79

MARGÓCSY ISTVÁN:

Petőfi a magasban ■ 81

MEZEI GÁBOR:

pannon-tenger ■ 103

PAPP ATTILA ZSOLT:

Str. Libertății ■ 105

NÉMETH ZOLTÁN:

Temetőmetaforák ■ 107

MARKÓ BÉLA:

Hattyúhús ■ 108

TALÁLT VERS

BABITS MIHÁLY:

Petőfi koszorúi ■ 110

PETŐFI: „SZERE”

Halad tán a szekér,
értelme jó, ha van,
leírják az időt,
és átírják sokan.

Befordul, ami kint,
kifordul, ami bent,
nem értik odafönt,
mi gyúlt ki idelent.

Reszket a kóbor eb:
rácsuktak száz kaput,
felröppen száz madár,
a százból egy kijut.

Zöldell imitt-amott
ugyan pár tündérvölgyvilág,
a lángsugarú nyár
ütőérébe vág!

Csattognak vasfogak,
dobognak szívpaták,
rongyászlót ráz a szél:
karomköztársaság.

Ajánlás:

A rend falán csalóka rés,
szabadság, szere, szárnytörés,
felszínen úszó, tarka lom,
földbeharapott fájdalom.

ZÖLD MÁRTI

Ötfalú épület, keményen befedve,
Fegyház, fogház, börtön, így van keresztelve.
Szürke udvarában hollók károgása,
Nem volt Zöld Mártinak hét országban mása.

Akár a gazella, kecsesen mozgatl,
Vagy miként a kígyó, veszélyesen kúszatl,
Zöld Márti, ez voltatl, suhantatl, röptütl,
Mint a lobogó láng, kit elkapott a szél.

Ugyancsak megtesztl... Márti, hol szereztel
Lobogó szoknyádat és lobogó inged?
Gazdag urak vették drága üzletekben,
Csók lett érte díjuk pirosuló öledben.

Szép leány volt Márti, szerették az urak,
Énutánam bezzeg nem jönnek annyian!...
Amerre Márti járt, sóhajok szólása,
Sok szerelmes ágyék erős dobogása.

Rátermett a táncra Márti, nem tanultatl;
De ötőle sokan tanulhatták volna.
Betért a diszkóba, ha szólt a muzsika,
S szilaj kedvvel amúgy magyarán megraktatl.

Nem kívánczozott ő villamos-tömegbe,
Oda csak a félénk tolvajok törnek be,
Nyílt utcák sarkáról, onnan ugrik elő,
Úgy ijeszti késsel, aki arra menő.

Neki a belváros volt rendes tanyája,
Hetedik kerület, Budapest királya,
Kiállt a buliból jövőnek éjszaka,
Az rögtön értette, nem lehet itt szava.

Ha gazdag ember jött, Márti így kiáltott:
„Ide a tárcával, ha nem kell halálod!”
Ha szegény ember jött, ezt mondta szívesen:
„Nesze, egy ötezres, áldjon meg az isten!”

A börtönben elcsent egy kötelet, hopsza,
Szegény jó Mártinak önhalálát hozta.
Kis bűdös cellában lett halálos ágya,
S temetési dala varjak káromgása.

Pest, 2022. november

LASSACSKÁN BALLAGOTT

PETŐFI SÁNDOR: A NÉGYÖKRÖS SZEKÉR VERSE UTÁN

Minden Pesten történt, ahogy mindig.
A kerületek nyitott ketrecei,
az elszabadult éjszakai állatok
és a pultok indái. Minden éjjel világos volt,
nem sötétedett be soha.
Mi vittük a holdat, kézben és szájban,
felhőket vetköztettünk le az üres kamrákban,
kristálysziürkében előhívott mozdulatokig.
Mindenki tejködből van, de valódibb,
mint a nappal kiöntött és fröccsöntött formái.
Ha tavasz volt, és a szabadban jártunk,
álmaink belőlünk ettek az út alatt.

Én is ott jártam, székeken és pultokon
maradt a kézfejem és a vállam.
Mellettem mindig más, akivel csillagot
választani lehet, ha a csillag lenyelhető
és megiható, és gyomorban tárolható,
fejből kivonható, emlékekből kivágható,
sejtekből előkaparható, a legrosszabbkor görcsbe,
a legjobbkor semmibe ugrasztható.
Hogy válasszunk magunknak egy új csillagot,
ha a cserebogár már kihalt, és a lovak elsöktek,
az üres autóúton vágatnak a gátak felé,
nem állítja meg se fűzfásíp, se itatóvályú?
Ha tavasz volt, és a szabadban jártunk,
és az álmaink belőlünk ettek az út alatt.

Harangok kongtak, haza mégse mentünk.
Az utcák lassan ürültek, mint a lefolyók.

Visszatérve csak a nappal várt minket,
megágyazott a reggel a hideg paplanok között
és a tetőterazon, emlékszel?
Egyik felhőt se ismertük fel.
Míg újra világos nem lett az éj,
kék bársony az este és fáradtak az őzikék.
Válassz magadnak egy csillagot,
hátha valaki más is ugyanahhoz az emlékhöz akar visszajutni.
Válassz magadnak egy új csillagrendszert,
lustább napot és színezhető holdat.
Válassz magadnak, és ne aludj el.
Mindent beszennyezett már a fény.
Majd tavasz lesz akkor, és a szabadban járunk,
álmaink belőlünk esznek az út alatt.

PETŐFI SÁNDOR: ODAFÖNN

(AZ ANALOG BALATON DALSZÖVEGÉRE)

Légy türelemmel, gyöngé szívem,
Hisz ez a bú nem lesz en örök,
Ahogy a víg idők elmúltak,
Úgy mál el a bosszúság is.
Légy türelemmel, gyöngé szívem,
Hisz ez a bú nem lesz en örök,
Ahogy a víg idők elmúltak,
Úgy mál a bosszú...

Jó barátok, így köszöntlek tiktet,
Gyöngé vagyok, lellem, testem fáradt,
Vessétek meg nekem azt az ágyat.
A bánat, kivel vagyunk jó barátok,
Már két álló hete elkerült engemet,
Fájdalmas szó el nem hagyta számát,
Lássátok, de hisz mit törődtek ti vélem,
Nem tudtok a bús legénynek bánatáról,
Lelkét, testét emészto nagy bajáról.
Gondolj reám, boldogtalan anyám,
Reám, ki átéltem minden szenvedéseket,
Pedig még harminc esztendőm sincsen.
Mitévő legyek, nem tudom, kellene
Kicsi porta, az udvarba lószekér, menyecske,
a Jóisten szava, könyvbe kötve a kredencen.
Talán sosem leszek rendes ember,
Hát ugyan biza mihez értek én,
Forgatni szoknyát s pennát,
Komédiázni, színésznek állni,
Míg beteg testemet az idő sem kíméli.
Szememből a könny lassan elered,
S fátyolán át olvasom, mit ír Vörösmarty,

Míg éjjel a gyertya lángja enged.
Oly messze vagyok tőletek, és a tél hideg.

Apám és jó anyám, ne törődjél vélem,
Apám és jó anyám, ne törődjél vélem,
Apám és jó anyám, ne törődjél vélem,
Apám és jó anyám, ne törődjél vélem,
Apám és jó anyám, ne törődjél vélem,
Apám és jó anyám, ne törődjél vélem.

Párnák közt az álom szememre későn jó,
Csepp békességet áhítok csak, mint bárki atyámfia,
Tégedet nem, magamat sajnálom, szívem akár a kő,
Máskor mint olcsó franc kacattal teli, kopott ládafia.

Ki vagyok én? nem mondom meg;
Ha megmondom: rám ismernek.
Ki vagyok én? nem mondom meg;
Ha megmondom: rám ismernek.
Ha megmondom: rám ismernek.
Ki vagyok én? nem mondom meg.

ÚJESZTENDŐ, 2023

„Hideg volt. A férfi alig vonszolta magát, s a sűrű januári ködben meghúzódo házakat figyelte, mint aki nem ismeri eléggé az utat, s nem bízhatja magát ösztöneire. / 'Valahol itt kell lennie' – hajtogatta csökönyösen, s már-már attól tartott, hogy eltévesztette az utcát, amikor sárgás fényű ablakot látott, s a zsalugátereken átszűrődő fénynyalámban mintha mozgott volna valaki. / Megállt a ház előtt. Messziről kutyaugatás és fagytól csikorgó fák zaja áramlott feléje... 'Istenem, add, hogy ő legyen – gondolta a férfi. – Add, hogy itt lakjon még, hisz az sincs, akihez bekopogjak.'”

Petőfi Sándor az a férfi, aki Vári Attila *Újesztendő, 1850* című novellája elején a pesti fagyban bolyong. Közben Jókai csergébe burkolt lábbal, forró kandalló mellett töpreng a mondatain, és Petőfit ebből a családiasságból száműzi vissza oda, ahonnan jött: a legendába. „Ha megjöttél, s valóban az vagy, akinek magadat mondod, tudnod kell, hogy a vágyakozás nemesebb, mint a meghalás.”

A kötet 1976-ban jelent meg, a legkeményebb diktatúrában. Egészen természetes, hogy az író a mártíriumot és a vágyakozást emelte ki Petőfi életéből, akár az élet ellen: az élet akkor valami megoldhatatlan dolognak látszhatott, amin nem segít semmi más. A kisebbségi magyarság sokáig mást sem tett: élet helyett túlél.

De ezt akarta-e Petőfi? Nehéz megmondani. Egy másik korszakban élt, a tettek korszakában, s a novella arról is szól, hogy a forradalom leverése után mindenki a békére és az újjáéledésre vágyik. Jókainak a maga szempontjából igaza van, még ha ez az igazság kegyetlennek tűnik is.

Vannak költők, akiknek az életét nem tudjuk elképzelni, mármint a haláluk pillanatánál tovább. Hogyan élt volna Ady Endre 1919 után? Nem látom magam előtt, ahogy a nyugdíját számolgatja, miközben Tóth Árpádot problémátlanul követem azokba az évekbe, amelyek már nem adattak meg neki.

Vannak költők, akik azonosak azzal, amit megéltek. Egy pillanatig sem hittem Barguzinban, valószínűleg éppen ezért. De nem véletlen, hogy Petőfivel kapcsolatban támadt fel ez a kíváncsiság. Mert vannak írók, akik körül mintha megtervezett homály terjengene. Shakespeare ki volt? A mai

napig sincs megnyugtatóan eldöntve. József Attila halálát is sokáig kutatták, amíg kiderült az igazság.

Antigoné élete a darab idejéig tart, s nem nagyon lehet mást elképzelni, mint amit Szophoklész odaírt. Egy ember azonban, aki a kukoricásban tűnt el, sok reményt visz magával, sok mítoszt és fantáziát. Csak éppen az a baj, hogy az utólagos legendák sem segítenek. Ugyan mit érek én azzal, hogy ő Barguzinban élt még sokáig? Ha innen nézzük, Vári Attila Jókaijának még inkább igaza van.

De mi van Petőfivel? A novella hitelességéhez hozzá kell képzelnünk mindazt, amit a sebesülés és a bolyongás idején elszenvedett. Mert ebben a történetben nem az a Petőfi él, akit a versekből, az egyéb szövegekből és a visszaemlékezésekből ismerünk. Ez nem az a Petőfi, aki nagyokat üt Arany Laci fenekére, s akit Balogh János szenátornak durva jó kedéllyel kell meghódítani. Arról a Petőfiről azt képzeljük, hogy beveri az ablakot, nem pedig azt, hogy ha azt mondják, maradjon kint, akkor kint is marad.

Bizonyára sokunk emlékezetében él Aljosa Karamazov megdöbbenése, amikor Zoszima sztárec holtteste búzleni kezd. Az emberi agy kizárólagosságra van beállítva: vagy azt képzeljük, hogy nem is oszlik fel, vagy azt, hogy óhatatlanul feloszlik. Petőfi, a tisztesség, a bátorság, a megvesztegethetetlenség, a forradalmárság szinonimája azzá válik, aki a tehetős lányokat hajkurássza, lásd Nyáry Krisztián írását. Holott talán úgy kellene látni, ahogyan Szilágyi Domokos összefoglalja Ferenczy Béni szobrát: a törékeny dalia. Az ellentmondások feszültségében kellene látnunk, hiszen mi más lett volna, ha nem éppen ez.

S az ellentmondások bőven ráakódtak verseinek olvasására is. Lapozgatom a kötetét – a legtöbb annyira naiv, annyira nem mai! Alig találok néhány sort, amelyik hozzám szól, miközben Berzsenyi vagy Vörösmarty szinte mindig. Petrinek *A szerelmi költészet nehézségeiről* című verse is leginkább annak a szerelmi bájságnak a bírálata, amelyet Petőfi hagyott ránk. De mi magunk is gyanakvóbbak, cinikusabbak lettünk, fékeket építünk bele önmagunkba, nehogy túlságosan elragadjon a szenvedély, mintha ilyen ügyekben egyáltalán létezne „túlságosan”, s mintha eleve negyvenéveseknek születnünk volna.

Babits Mihállyal a Garda-tónál című esszéjében Móricz azt fejtegeti, Ady mennyivel autentikusabb, spontánabb ember volt, mint Babits, s ez utóbbit töprengett minden gesztusa előtt. Petőfi is Ady lehetett, s talán csak egy másféle korszak elemzője látja bele életébe az építkezést,

valahogy úgy, ahogy minden folyamat végén könnyű építkezésnek látni azt, ami egyszerűen a véletlen műve volt.

Nekem az attitűdje tetszik. Ugyan ki szeret az apjával veszekedni? Ez azonban nem ment meg bennünket attól, hogy olykor igenis összeszólalkozunk vele, legalább gondolatban. Ugyan ki szeret hálátlannak tűnni a mesterével szemben? Csakhogy a mester is követ el árulást, és éppen annak ellenére, amit ő maga mondott valamikor, vagy amilyen cselekedetek fényében hitted, hihetted azt, hogy soha nem tesz olyasmit, ami ezeknek ellentmondana. És ha mégis tesz, akkor ne lenne jogunk felháborodni? Hiszen éppen ő tanított a felháborodás jogára és jogosságára!

Petőfi nem sokat töprengett: megírta a *Vörösmartyhoz* című kíméletlen költeményt. Ahogy megírta azt is Aranynak, hogy ne mind békítgesse őt Tompával, mert annak semmi értelme nincsen. Ahogy Jókait is meg akarta óvni Laborfalvi Rózától, szemben azzal a sok hű rokonnal és barátal, aki nem fogadja el az ember életét olyannak, amilyen, csak szociális jólneveltségbe rejtett álságos mosollyal és nem kevésbé álságos megjegyzésekkel terelgeti őt valami felé, ami nincsen már.

Tetszik a grafomániája is, amit akkor még nem így neveztek. Azon túl, hogy a versek irodalmilag méretnek, mégiscsak egy lélek hullámozását közvetítik, és az egész Petőfi-költészet az egész Petőfiről ad képet valamiképpen. Az élmény azon nyersen – írja Szerb Antal *A négyökrös szekér* kapcsán. Ez véletlenül jó vers, illetve a tehetségnek köszönhetően szükségszerűen. De nem azt érzem elsődlegesnek, hogy jó vers született, hanem azt, hogy vers született, mert így tudta önmagát kifejezni, így tudott a legközelebb kerülni önmagához. Ehhez képest az, hogy vajon jó vers-e, a válogatók gondja és lelki alkata, nem az övé.

Természetesen a jó verseknek és a tehetségnek köszönhetően foglalkozunk egyáltalán vele – az tehát, hogy minden egyébbel foglalkozunk, *A négyökrös szekér*nek, a *Tündéralom*nak, a *János vitéz*nek, *Az apostol*nak és a többi remekműnek köszönhető. Ez kétségtelen. Ám aki az emberről és e költészet jellegéről, forrásáról szeretne beszélni, az nem kerülheti meg azt a kérdést, hogy ugyan milyen volt az az ember, aki ezt a költészetet közvetítette.

És hogy milyen volt, az attól is függ, hogy mi milyenek vagyunk, milyennek szeretnénk látni magunkat. Vannak költők, akik „békén hagynak”, tőlük aztán akármilyenek lehetnénk, soraik hermetikusan áradnak, világuk párhuzamos a miénkre. Petőfi soha, egyetlen pillanatra sem hagyja békén az embert. Ez az ő legmaradandóbb remekműve.

PETÖFFI, KOMRA, SZÓJÓ

Megesnek dolgok, bújnak hozzám,
szélcsend jön, hangos, ferde orkán,
még semmi nem lakik szavakban,
de már a nyelvem burka pattan,
egy szó csak egy dologra rakva,
vagy megzörren a szavak bokra,
s a dolog négy szóba kifutna,
s egyet sem értenék magamba –
petőffi, komra, szójő!

Nem, azt az egyet nem találom,
létemhez még nem termett álom,
kenderre mondom: kutya, macska,
de csendes, mint az üres kocsmá,
nem szegődik hamar kezemhez,
kedvemnek ő még sose kedvez,
árva még, mint egy meztelen mez,
bár sistereg már, mint a herpesz –
petőffi, komra, szójő!

Még minden lehetne a semmi,
fű-fa megpróbál gazdagodni,
anyát és vallást ki-mi választ,
mind kaphat farost, fülest, vállast,
még minden lusta, furcsa, kába,
kevésnek fut hét lyukra lába,
a zöm pislog az iskolába,
nem sejti, mikor lesz kiváltva –
petőffi, komra, szójő!

Ekkor pötytyentem én: petöffi!
Legrégibb szavam ez, az ősi.
És aztán jött a kurta *komra*,
loppal illett el birtokomba,
ma sem tudom, miféle fürtök
lógtak kamrámban, füstölögtek,
vagy kék golyói fartöveknek
csüngtek, – nevük ég s föld között lett:
petöffi, komra, szójő!

MONDANI VALAMIT

mert nem elég mellem nem elég érdempénznek mellemen a nap rongyos
takaró nem lehet a felhő nem lehet az ég könnye a sár mivel ragasszam
össze a sorokat ha fogjátok a nyelvem nem értheti miből vannak a szavak
kinek tenyerét nem éri por jajgató-kacagó madarak hangja fut torkomból
szájüregemben tövisek minden tollat kitép nem elég érdempénz fogni
testem állati ugatnak bennem a vadak fű sarjad belőlem féreg serken
minden kívülem tart
fejem fölött ölelkező ágak szerelmes enyelgése

*kerüld az asszonyt!
az asszony vonzza magához a férfiakat,
mint a folyókat a tenger;
miért? hogy elnyelhesse.
szép állat az asszonyi állat,
szép és veszedelmes;
arany pohárban méregital.*

ne higgyétek hogy eleve rohadok dögfertőzte szátokban keseredem mióta
a szép kezű fiúból költőt s a költőből egyszersmind istent
csináltatok sándort
szeressem vagy fényére született tündököltető júliát napként hanyatló
növényként
tengődő féregként tenyésző lángostor sugározta hagyomány bontotta
teste épüléseit
kaparják szép állatok fagyban is asszonyi szép állatok sírját igen igen
boldog vagyok
ködpáraként eloszlik szívem pusztá pacsirtahangra zöldellő pipacs vagyok
törékeny pályázaradékká szeretve húsomban pengő ütemei egy sor
nem az enyém eliramlik

keble kihűlve teste bezárva bennetek bujdos vár eltűnik örökre

FONTOS LENNE KIHANGSÚLYOZNI

*„Hát majd a jövőendő fog-e dicsekedni
Mivelünk? vajon nem fogja emlegetni
Orcapirulással e kor gyermekit?”
(Petőfi Sándor: Van-e egy marok föld...)*

*„elképzeled, hogy milyen jó lenne
a rendszerváltást követő pezsgő években
verset írni a versírás nehézségeiről”
(Vajna Ádám: setőfi pándor)*

amikor feszengek egy társaságban
és nem tudom mihez szóljak hozzá
elkezdem szidni a cfr-t az mindig beválik
és még a magyarok is egyetértenek
mert náluk is rossz a vasúti közlekedés
de nekik nem merem ezt gyakran elsütni mert
magyar igazolvánnyal utazom és az már milyen

elmesélem ezt a sztorit
amit pártállástól függetlenül bárkinek
könnyű elmesélni bár a székelyeknek
mégis kicsit nehezebb

egyszer hazafelé vonatoztam
a koronán valamikor hajnalban
akkor még nem féltem egyedül
éjszaka és paprikaspray se volt nálam
de tudtam hogy olyan szeparét kell keressek
ahol lányok vannak vagy családoso

a sarokban egy fekete csávó aludt
beats fülhallgatóval a fején
azt hiszem ezt még leírhatom ez nem sztereotíp
közepe felé benyitott egy székelő bácsika
erős akcentussal beszélt s megkérdezte
merre megyünk s hogy leülhet-e
mondtuk pestre bólintottunk
néztük volna a részt de tovább beszélt
viccelődött hogy ez es jól megégett itt né
ezt leírhatom még ő mondta nem én
összenéztünk mire megkérdezte hogy
mér' vagyunk úgy elkámpicsorodva
nevezzünk no az olyan szép
ha a leánkák nevetnek
s amikor látta hogy nem nevetünk
gondolta megcsiklont hátha majd úgy
pityókás volt az öreg
mi felsikoltottunk és a csávó felébredt
a csávót biztos leírhatom
felébredt és tökéletes románnal mondta hogy
lasă femeia în pace
de az öreg nem értette mire a csávó
felállt magasabb volt egy fejjel az öregnél
megfogta a két vállát és kitolta
a folyosóra majd kizárta
aztán visszaült a helyére és kikapcsolta a fülhallgatót
megköszöntük
mondta hogy nincs mit
aztán mégse néztük tovább a trónok harcát
illemből elkezdtünk beszélgetni vele
kiderült hogy orvost végzett és éjjelente dj-zik
nagyváradon él és ott is akar maradni
talán mayo volt a neve de szerintem félrehallottam
meg akart hívni egy üdítőre és kötelességtudatból
elmentem volna

azt már nem mondom tovább a társaságnak
hogyan annyi mindent akartam még kérdezni tőle

miért pont romániába jött és milyen itt
rasszisták-e a románok
hozza a családját is ha van neki egyáltalán
sose hozza senki
itt akar családot vagy nyugaton
de nem kérdeztem tőle semmi mást
ennyi pont elég volt
és így az jön le az egészből hogy
rasszisták vagyunk de
vannak még úriemberek
meg olyanok is akik ide jönnek tanulni
és itt akarnak jövőt

ÖNMAGÁT MEGÉRTENI KÉPTELÉN 23. SZÁZADI KÖLTŐ IDŐUTAZÓ LESZ, HOGY VÉGÜL, LEGVÉGÜL NE ÍRJON LE SEMMIT

Mottó: „éljen a nyakravaló”

Petőfi

Alexander, az eljövendő, eldöntötte: verssé lesz ő is,
verset ír régi önmagáról, a lepattant szerénytelenről,
megír mindent, amit moszkvai csehókban átélt és tapasztalt,
leír mindent, amit Szibériában, amit a Krímben, Krakkóban látott,
leírja, hogy az eljövendő költőknek sem lesz soha könnyű,
mert minden eljövendő költő, ha tényleg ír, ha tényleg költő,
egy napon majd tényleg elindul, időkben visszafelé térül,
mintha csak úgy, falu széléről, a világ egyik közepéből,
egy napon úgyis elindul, legenda lesz belőle szépen,
az egyik napnak délelőttjén dicső szívére újra rálel.
Ezt döntötte el Alexander, a jövőből induló költő.
1947-ben Bukaresten haladt át éppen, mint öregvő szürrealista,
'27-ben mint utca kölyke, munkásszálláson olvasott fel,
hogy aztán Párizsban is járjon, és Kafkával is Temesváron,
azt hitte, lesz ebből dicsőség, valami avantgárd ízé,
mitől az olvasót ragadja félelmes katarzis magával,
eldöntötte, verset írand majd, a múltban dicső költemény lesz,
minden szava, amit hétköznapi, köznapi utazóként használ,
ha csizmát húz, az lázadás lesz, ha nem húz csizmát: forradalmi,
ha frakkban jár, lánglelkűség az, ha bocskorban: az zseniális,
de elvesztette telefonját, írógépét mocsár behúzta,
s ezt nem úszta meg szárazon.
Legvégső muszáj-helyzetében eldöntötte: magyar költész lesz,
aki meghal, vagy nem – de támad,

ha másra nem, csak önmagára, három anyától szüli árva
létezését a másvilágra, és csokrot köt a nagyujjára,
mondván, hogy az nyakravaló.
Miközben kint, Oroszországban,
vagy odakint, Európában feleslegesen
hull a hó.

Elveszett 1798 decemberében, Csurgón

PETŐFI-BOMBASZILÁNKOK

Világsszabadság avagy bankhitel?
Gólya hozott vagy spermabankkamat?
Az ördög vagy a pót-járvány visz el?
Számolhatod a megawattokat.

Fehéregyházán, mint a patyolat,
szibériai vastag hó darál...
Kiskőrös vagy Szabadszállás alatt
újívre rímel nagyszerű halál.

Nincs a világon biztosabb adat,
mint anyakönyvből végképp kitörölt;
tovább hasad a nemzeti tudat –
a jó öreg ez egyszer vakra tölt.

Holt hátán holt: hrúz, ukrán, petrovics...
Mit ér a sok rulett, ha mind orosz?
Föld alá vág a pörgő lét-kavics:
a nincs-világban párnák közt se rossz...

Világhálón korcs *digitprop* kaszál,
unalmas léted hadba rendezik,
az árulóknál mégis áll a bál,
kevés a mű: a vér is kell nekik!

Ha egy lángész épségben távozik,
az utókor ejt rajta mély sebet;
elkúszhatnál imádott párodig –
szégyen túlélni szörnyűségeket!

Kétszáz éve kormányok rabja vagy,
ha szólni bírsz, egy mítosz szertehull –
megkezdett hős, kit Isten abbahagy,
ágyúknak szegzett verssel magyarul.

A TUDÁS BABONA

Ad notam: Petőfi: Deákpanyám

Nem értek lassacskán senkit,
halandzsa minden beszéd.
Szekundálok nekik mégis,
de az utánzás kevés.

A verstant már unja minden
intermédia-csoda;
magam is dekonstruálok:
kerülőút visz oda.

El a jótól, el a rossztól,
gyanús minden üzenet,
értelmesen értelmetlen
vers és esszé így lehet.

De nincs harag bennem, mert a
divat megtáncoltatott,
nem emlékszem, hogy is kéne
úgy tenni, hogy hazudok,

amiközben sunyin minden
lényegest elmondanék.
Vigyázni, nehogy feltűnjön:
mondandóból van elég.

De az elég sokkal több, mint
amennyi most kellene;
kevesebben bárki átlát,
kiegyezni bűn vele.

A TÁGULÁS PORA

Ad notam: Petőfi: Ez a világ amilyen nagy...

Ez a világ ahogy tágul,
a tágulás pora ráhull;
de ha már nem is tágulhatna,
az a világ vége volna!

Kellett Isten a kezdethez?
vagy minden csakúgy keletkez-
ett magától? Ki érti meg
a semmiből lett életet?

Te vagy a nap, én egy bolygó,
vándor koldushoz hasonló,
vagy inkább rablólovaghoz.
A világűr szerencsét hoz.

Te vagy az űr, de mégis vagy,
létezésed hite higgadt
bölcsséggel ajándékoz
meg, fényt kever az árnyékhoz.

———— Bán-Horváth Veronika

TÚZGYÚJTÁSI SZOKÁSOK

A kályha mellett várok. Hátha.
Hátha bejönnek a konyhába a férfiak.
Előbb-utóbb befordulnak, hogy elfelejtsék,
mi dolguk odakinn.
Galambnak, rózsának, szívük gyöngyházának szólítanak.

Húzódozom, de azért engedek:
nem rosszak ők, csak nagyon fáznak.
Lobogok.

A többi mindegy.

Nem számít,
hogya vagyok, és nem a virága.
Nem számít,
Hogya szén leszek, és nem a láng.

LYÁNYKA, NEKED KÖLTŐT KELL SZERETNED

1844 tavaszán egy nyomorgó, a közönség előtt teljesen ismeretlen költő verseinek kiadásához keresett támogatókat Vörösmarty Mihály. Még irodalomszerető barátai között is volt, aki elutasította a kérését, mondván, fontosabb dolgok is vannak annál, mint hogy „versírók kisededóvodáját” hozzák létre. Bő másfél évvel később a fiatal poétának már a hatodik kötete is megjelent, írásaiért sorba álltak a kiadók és lapszerkesztők, irodalmi iskolát teremtett, epigonjai, elszánt rajongói és dühödt ellenlábasai voltak az egész országban. 1845 végén nem nagyon volt olyan irodalmat fogyasztó magyar férfi és nő, aki ne ismerte volna Petőfi Sándor nevét. Sem korábban, sem később nem látott Magyarország ilyen szédítően gyors irodalmi karriert. Ennek a robbanásszerűen felfelé ívelő pályának egyik első terméke a *Szerelem gyöngyei* című kötet. Kiadója, Emich Gusztáv többek között ennek a verseskötetnek és Petőfi szerződtetésének köszönhetette, hogy megalapozta az ország legsikeresebb szépirodalmi kiadóvállalatát, amely a következő száz évben a legfontosabb magyar költők és írók életművét gondozta.

Amikor a 28 éves Emich a pesti Kígyó téren 1842-ben megnyitotta „nemzeti könyvkereskedését”, kiadóként jól eladható magyar szerzőket is keresett. A 19 éves színész, Petrovics Sándor verseinek megjelentetését azonban kereskedelmileg túl kockázatosnak tartotta, és visszautasította: valószínűleg így tett volna minden kollégája. Nem véletlen, hogy amikor két évvel később az immár Petőfi nevet használó költő rongyosan és gyalogszerrel megérkezett Debrecenből, a kiadók továbbra sem álltak sorban a műveiért. Vörösmarty Mihály közbenjárására végül egy, könyvszakmában nem járatos, ám annál lelkesebb szabómester vállalta magára a kiadás költségeit. Az idősebb költő állást is szerzett ifjú pályatársának a kor első számú lapjánál, a *Pesti Divatlap*nál. Ez teremtette meg Petőfi számára azt a nyilvánosságot, amelyre irodalmi karrierjét építette.

Petőfi Sándor 1844 nyaratól 1845 tavaszáig dolgozott segédszerkesztőként a *Pesti Divatlap*nál, s ettől kezdve csak úgy árasztotta az újabb és újabb

műveket. Hangjára nem lehetett nem odafigyelni: egyszerre volt szokatlannul modern és találta el a hazafias közönség ízlését. Vahot Imre, a lap jó szemű szerkesztője azonnal meglátta a lehetőséget Petőfiben, fizetés fejében minden héten új „népdalt” várt tőle, és kötelezte, hogy egyfajta élő reklámként népies ruhában, fokossal járjon. A költőnek nem okozott gondot megfelelni a szerepnek, annál is inkább, mert pontosan tudta, hogy a saját karrierjét mozdítja elő. Ontotta magából a népszerű bordalokat, miközben bort valójában ritkán ivott – annál több kávé új törzshelyén, a Pilvaxban. Miközben olvasói úgy képzelték, hogy a „puszták romlatlan vadvirágából” maguktól áradnak ki a versek, Petőfi elképesztő munkabírással és tudatossággal dolgozott. Elvégezte olvasószerkesztői és korrektori feladatait, s még arra is maradt ideje, hogy szórakozásból kétértelmű sajtóhibákat rejtessen el a lapban. A dilettáns költőket kipellengérező, gúnyos szerkesztői leveleire mindenki felfigyelt, emellett színikritikákat is publikált. S ha mindez nem lenne elég: néhány hónap alatt összeállította beígért első verseskötetét, valamint megírta két legfontosabb nagyepikai művét.

Költői és személyes habitusának egyszerre jelképe a *Helység kalapácsa*: a kocsmai verekedésről írott vígeposz bátran fordul szembe a nemzeti romantika dagályosságával, és űz gúnyt első számú jótevője, Vörösmarty népszerű eposzából, a *Zalán futásából*. Ez a műve már egy profi kiadó, Geibel József könyvtárus gondozásában látott napvilágot. Bár a témaválasztás merészsége miatt jócskán volt benne kockázat, a szerző messze nem az az ágrólszakadt színész volt már, aki néhány évvel korábban hiába keresett kiadót, hanem egy napról napra ismertebb irodalmi reménység. Petőfi első önálló könyve – amelynek címlapképét ő maga rajzolta – 1844 októberében jelent meg. Kiadója ezzel két héttel beelőzte a költő lassabban készülő gyűjteményes verseskötetét, így elsőként szolgálta ki a poéta gyarapodó rajongótáborát. A várt siker azonban elmaradt: a közönség nem paródiát, hanem valami olyasmit várt Petőfitől, amin meghatódni vagy lelkesedni lehet. A kötetből sok példány a kiadó nyakán maradt, így később már nem is vállalkozott a költő műveinek kiadására.

Ebbe az eseménydús késő őszebe ugyanis még belefért két másik meghatározó állomás is Petőfi életében. November második felében, 6 nap és 6 éjszaka alatt megírta a *János vitézt*, valamint megismerkedett Vahot rokonával, a 15 éves Csapó Etelkével. Csak párszor találkozott a szép, szőke kamaszlánnyal, valószínűleg sosem maradtak négy szemközt, a *Pesti Divatlap* évzáró számába írt *Búcsú 1844-től* című versében mégis úgy fogalmazott: „a mennyországban állok küszöbén”. Bár a vonzalomnak túl sok élményalapja

nem lehetett, Petőfi látszólag készült a szerelmes költő szerepére, Vahot pedig minden bizonnyal újabb reklámlehetőséget látott szerzője bontakozó románcában. A várt mennyország azonban nem jött el: 1845 januárjában Csapó Etelke egy hirtelen jött betegségben meghalt. Ha nem is lehetett szó megélt szerelemről, a gyász tapasztalata fájdalmas versekre ihlette Petőfit. Az érzések minden bizonnyal őszinték és átéltek voltak, ám amikor tompulni kezdtek, a költő megkérte a lány családját, hadd költözhessen be Etelke szobájába, hogy újra átélhesse fájdalmát, amíg befejezi szerelmes versciklusát. A *Cipruslombok Etelka sírjáról* darabjai előbb lapok hasábjain csaltak könnyeket az érzelmes olvasók szemébe, majd márciusban önálló kötetben is megjelentek. Ugyanebben a hónapban – a kereskedelmileg fontos József-napi vásárhoz igazítva, Vahot kiadásában – napvilágot látott a *János vitéz* is. A két kötet már azt a Petőfit mutatta a közönségnek, akire olyan régen vártak.

1845 tavaszán nem a Debrecenből éhezve Pestre érkező pályakezdő poéta állt az olvasók elé. Négykötetes költő, akiért fiatalok tömegei rajongtak, közben a *Pesti Divatlap* reklámarca, akiről a konkurens lapokban sorra jelentek meg rossz kritikák is. Felvette a fegyvert: egyrészt az egyre durvuló tollcsatákban bőszen támadta ellenfeleit, másrészt lazított az őt Vahothoz fűző köteléken. Felmondta segédszerkesztői állását, állandó szerzőként azonban a lapnál maradt, s mintha csak népszerűségét akarná tesztelni, három hónapos felvidéki „turnéra” indult. Útja során nem egyszer váratlanul, bejelentés nélkül bukkant fel ismerős és ismeretlen szállásadóinál, rendszeresen publikált, blogszerű *Úti jegyzeteiben* pedig szabadszájúan beszélt mindenről és mindenkiről. Az út hatalmas sikernek bizonyult: a fiatalok országszerte ünnepelték, egymást érték a fáklyás szerenádok és díszvacsorák, a gömöri reformerek még tiszteletbeli táblabíróvá is megválasztották a mészáros ekkor 23 éves fiát. A teljes diadalhoz szinte csak egyetlen dolog hiányzott: egy valódi, romantikus szerelem.

Petőfi tudatosan kereste, sőt, sürgette az alkalmat, amely elébe hoz egy lányt, akibe halálosan beleszerethet. Minél elérhetetlenebbet, annál jobb. A megfelelő pillanat felvidéki útja után, 1845 nyarán jött el. Ismerőse, Erdélyi Ferenc református lelkész házában, Gödöllőn megismerkedett a vele egykorú Mednyánszky Bertával, a Grassalkovich család jószágkormányzójának lányával. Az ország egyik legtehetősebb főrendi familiája birtokainak irányítása ma egy nagyvállalat vezérigazgatói posztjának felelne meg, Mednyánszky János emellett az Árpád-korig tudta visszavezetni saját családja nemességét. Lényegében semmi esély nem volt arra, hogy egy közrendi

származású értelmiségi komoly kapcsolatba kerülhessen a lányával. Petőfi azonban kedvelte az efféle kihívásokat: egész életében „felfelé” udvarolt. Mednyánszky Berta ráadásul pont az ideálja volt: szőke, kék szemű, mint a *János vitéz* Iluskája, és elég érett ahhoz, hogy divatlapokat olvasson, így ismerje Petőfi nevét.

Hogy a művelt, úri kiasszony mit szólt a Gödöllőn újra és újra felbukkanó költő közeledéséhez, arról nincs megbízható információnk. Hosszú élete végén ugyan elmesélte élményeit, de ezekből nem nehéz kihallani az időközben koszorús költővé nemesült Petőfi kötelező tiszteletét. „Én, ismerve hírnevét és költeményeit, örültem, mikor vele Gödöllőn megismerkedhettem – emlékezett 78 éves korában. – Gyönyörködtem költeményeinek szépségében, amelyeket Etelka halálán való bánatában írt és nekem felolvasott. Vigasztalni igyekeztem őt, mert nagyon bánkódott a sors egyéb csapásai miatt is. Bámultam őt, mikor a hazáról beszélt. Ilyenkor valósággal elragadott lángoló honszeretetével.” Az idős asszony a 20. század elején felidézte, hogy a költő feltűnően hallgató volt közös sétáik során, így érzelmeiről csak utólag, a hozzá írott versekből értesült. Erről tanúskodik az első találkozást megidéző *Meg ne ítéld...* kezdetű költemény is: „Meg ne ítéld a találkozásról, / Mely közöttünk a legelső volt! / Mint magát ekkor viselte nyelvem: / Az nem mindig olyan néma, holt.” Későbbi andalgaik sem szóáradatban teltek: „Lyányka, mikor úgy együtt sétáltunk, / Én nem szóltam és te hallgattál.” Ezért is lephette meg Bertát, hogy udvarlója néhány hét ismeretség és pár csendesen lezajlott találkozás után megkérte a kezét.

Az ismerkedés és a leánykérés közötti szűk időben Petőfi harminckilenc verset írt szőke múzsájához. E költeményekből nagyon másfajta szerelem tapasztalata rajzolódik ki, mint a *Cipruslombokból*. Ott a gyász átütő, mégis homogén érzése ölt testet, itt egy valódi szerelem belső történetének stációit érhetjük tetten: udvarlás, remény, kételkedés, vallomás és elbizonytalanodás érzelmei váltakoznak. Persze, ahogy fél évvel korábban, most sem igazán az alig megismert lány a versek első számú tárgya, sokkal inkább maga a szerelem, amit a költő táplálni igyekszik magában. „Oh leányka, ha te nem szeretsz is, / Engedd meg, hogy szerethesselek...” – hangzik az egyik tételmondat. Berta kisasszony pedig megengedte, sőt, az is elképzelhető, hogy viszonzta is a versekből felé áradó érzelmeket. Udvarlója nem volt különösebben vonzó férfi, és a lány társaságában szellemes társalgónak sem bizonyult, viszont ő volt Petőfi: egy hús-vér poéta, aki írásaival megdobogtatta barátnői szívét, és most hozzá ír szerelmes sorokat. A költő részéről is lehetett hasonló tétje a bontakozó kapcsolatnak. „Lyányka, neked költőt

kell szeretned, / Más nem méltó bírni tégedet” – írta, s ezzel óhatatlanul is feltette a kérdést: bír-e annyi súllyal költői pályája, vagy akár a költészet maga, hogy egy nemesi kisasszony viszonzozza a szerelmét.

A ciklus legismertebb, s talán legszebb darabja, a *Fa leszek, ha...* egyben annak is bizonyítéka, hogy Petőfi szakítani kívánt a divatlapok jámbor udvarlókölteményeivel, de a „népdalok” ártatlanságával is. „Ha, leányka, te vagy a pokol: (hogy / Egyesüljünk) én elkárhozom” – fogalmazott, és ezzel fényévekre került a salonok jól nevelt társasági moráljától. Elképzelhetőnek tartja, hogy az imádott lány akár pokoli jelleget is ölthet, ám ha kell, a kárhozatot is vállalja érte. Egészen pontosan: az egyesülésükért. Ez a kép egyszerre számíthatott vallásgyalázó blaszfémiának és nyers szexuális utalásnak egy korabeli olvasó számára. Hogy Berta dekódolta-e a konvencionálisnak nemigen nevezhető képet, nem tudható. Mindenesetre a végkifejletet maga a költő is előre jelezte egyik versében: „Alacsony kis ház az én lakásom; / A tiéd magas, nagy palota. / Jaj nekem, jaj énnekem, leányka, / Nem emelkedhetem én oda...”

Hogy Petőfi végül mégis a leánykérés mellett döntött, annak két oka is lehetett. Egyrészt Berta ajándékát, egy háromszínű szalaggal átkötött kis bokrétát akár biztatásnak is vehette, de az is elképzelhető, hogy csak meg akarta tapasztalni a szerelem teljes ívét, így az elutasítást is. Mednyánszky Berta visszaemlékezése szerint a leánykérő levelet ő nem is látta, mert az rögtön apja kezébe került, aki postafordultával utasította vissza az udvarlót. „Leányomat sem színésznek, sem poétának nem adom, ezzel tartozom őseimnek” – idézte időskorában az elveszett levelet Berta, mintegy mentegőzéseképpen hozzátéve, hogy ő maga sosem kosarazta ki a költőt.

Akárhogy is történt, az elutasítás miatt csalódott Petőfi többé nem tért vissza Gödöllőre. Pesten viszont néhány hét alatt ciklusba rendezte Mednyánszky Bertához írott verseit, és a kézirattal felkereste az őt korábban még kikosarazó kiadót, Emich Gusztávot. Emich addigra talán már megbánta, hogy nem ő jelentette meg a *János vitézt* és a *Cipruslombokat*, mindenesetre az új szerelmesvers-ciklust nem utasította vissza. A *Szerelem gyöngyei* című kötet rekordidő alatt készült el, októberben már napvilágot is látott. Nem jelent meg túl nagy példányszámban, ám sikert hozott. Petőfi nem sokkal később Emichnél jelentette meg összegyűjtött verseinek második kötetét – kirobbanó sikerrel. Ettől kezdve elválaszthatatlanul kapcsolódott össze a német pékmester gyermekének és a szlovák mészáros fiának pályája: Emich karakteres arcot adott cégének az új irodalmi nemzedék reprezentánsával,

Petőfi pedig nemcsak a saját műveit vitte hozzá, hanem pályatársait is ide irányította.

Ami a hátrahagyott szerelmet illeti, Petőfi többféleképpen is elbúcsúzott tőle. Sebeit gyógyítandó már novemberben nőül kérte Kappel Emiliát, egy, Mednyánszky Józsefnél is gazdagabb bankár leányát, a másfél évvel később megjelent *Úti levelek*ben pedig lesajnálón, sőt, gúnyosan írt élményeiről: „Kerepesen túl Gödöllőt értük, hol az a szőke leányka lakik, kihez sok, sok verseket írtam. Használtam az alkalmat, míg a gyorsszekér elé új lovakat fogtak: leszálltam, s a múlt tarka emlékeitől környezve mentem... a fogadóba, megreggeliztem.” Hogy ez inkább utólagos tapasztalt volt az önérzetén ütött sajnó sebre, arra bizonyíték, hogy a könyvből egy példányt kifejezetten Mednyánszky Berta számára készíttetett el a nyomdával. Az egyedi kötet borítójára a *Szerelem gyöngyei Bertának* címet nyomták, a költő pedig beletette a lánytól kapott, lepréselt virágcsokrot, és elküldte Gödöllőre. A relikviát ma az elszáradt szerelmi záloggal együtt a Petőfi Irodalmi Múzeum őrzi.

Mednyánszky Berta nem sokkal később feleségül ment egy rangban hozzá illő földbirtokoshoz, akinek három gyereket szült. Időskorában büszke volt arra, hogy ő volt Petőfi múzsája. 1902-ben, hetvenkilenc éves korában hunyta le örökre szemét. A *Szerelem gyöngyei* megjelenését követően egy év sem telt el, amikor Petőfi Sándor megismerkedett egy, Mednyánszky Józsefnél is befolyásosabb grófi jószágigazgató, Szendrey Lőrinc lányával. Még lehetetlenebb küldetésnek tűnt. Addigra azonban már akkora volt költői hírneve és szellemi befolyása, hogy a lány a kiszámítható atyai tiltás ellenére is őt választotta. Palota helyett a házikót: prózai unalom helyett a költői romantikát.

Források:

Kerényi Ferenc: *Petőfi Sándor élete és költészete*. Osiris, Budapest, 2022.

Nyáry Krisztián: Előszó. In: *Petőfi Sándor: Szerelem gyöngyei*. Athenaeum, Budapest, 2022.

Osztovits Szabolcs: „*Sors, nyiss nekem tért*” – *Petőfi Sándor életének krónikája*. Osiris, Budapest, 2022.

Petőfi Sándor összes prózai írása és levelezése (szerk. Szalisznyó Lilla – Zentai Mária). Osiris, Budapest, 2022.

Ratzky Rita: A *Szerelem gyöngyei Bertának* (Petőfi Sándor versciklusáról). In: *Új Írás* (XXX. évf. 1990/3.), 109–115.

Ozsváth Zsuzsa

RESZKET

Reszket a bokor, mert
elrepült a madár.
Ragyogj, bolond gyémánt!
Maradj, szívem, veszteg!

De a lélek reszket,
vére hull. Fecske, fű
elment vagy elszáradt.
Itt van az ősz: vesztet.

Szeretlek, mint apád,
szeretlek, mint anyád:
ahogy apád sosem,
ahogy anyád sosem.

Ragyogj, bolond gyémánt,
míg a szívem reszket.

———— Nagy Attila

SZERELMI KOLLÁZS. PETŐFI 200

*Volnék bár sivatag bús szigete,
Mit nem melenget lanyha napsugár –
Átokvert kósza lélek...
Létem keresztjét jobban hordanám?*

*Keresni foglak; – hasztalan kereslek?
Hogy meghallgasd, amit majd ajakam szól –
Halvány sugárt a hold a földre vet...
Töröld le lankadt pilláimról!*

*Én vagyok itt, emésztő gyönyöröm!
Kérdezni jöttem, hogy mit álmodál –
Kétségbeesve vágtatott a föld –
Oh én nagyon borzasztót álmodám...*

*Kéket mutatnak még a távol erdő
Virító fáin a zöld levelek?
Lobogó szerelmed, a bíbor kendő
Elrejt előlem földet és eget.*

André Ferenc

LÓHÁTON A SZÜLÉSZETRE

*„Azért ment lóval a kórházba, harmadik
gyereküknek életet adó feleségét meglátogatni a férfit,
akivel tegnap tele volt a média, mivel
egyéb közlekedési eszközzel nem jutott oda.”
(foter.ro)*

hát menni utánad közben szűkülünk
lovat sétáltatni állatnak járni kell
ha már mindenképpen kórház mandarin
ajándék szerelem korona idején.

lőháton hát ügetni lábam földig
adósságom égis szerelmünk mindörök
feléd megyek megyünk a falak otthon
szűkülést kitartanak jövök ne félj.

elfolyt idő eső hideg de itt az engedély
hogv menni kell sétálni lóval városig
segély is meg nem is rendőr ha vár
hát maszkom az mindenképpen van.

ügetni hozzád mindenképpen lőhalál
ez nyilván nem én csak úgy képletesleg
aki megállít hadd nézze ez vagyok
pénztelen tavasz virág ha taxi nincs.

téged mindenképpen láttamozlak
híred hozom hazáig de szép a gyermek
büntessen ha akar a drága jóság
életet akartam nekünk nem kegyelmet.

hát mentem és ha látom végre jól vagy
mi épülünk nélküled nehéz de bírjuk
azt mondták jóságuk figyelmeztetés
hát nem drágák hát nem figyelmesek?

hogy benned ott a gyermek bennem hála
sarjadna elvirágzik kehes ló halála
hogy csatakos de menni kell aszfalt kopog
kórházi ágy szerelmünk kötőanyag.

mit csináljak itt vagyunk a munka
fölöttem a munka bennem a tennivalók
épül a ház a család a jövőnk az élet
folyton dolgozom tehát vagyunk.

SEMMIANYA VAGY ANYA TYÚKKAL

Az anya szenvedése, nyomora elégikus borongást vagy épp forradalmi indulatokat kiváltó toposz. Az anya, akinek egy tyúk az egyetlen jószág. (Gondoljátok csak meg, proletárok.)

Ám az *Anyám tyúkjá* mintha nem akarna ennyi indulatot kiváltani. Pedig a vers utolsó sorának *egyetlen* jelzője a megfosztottság többféle rétegére is utal. Meglehet, nemcsak libája, kacsája, tehene, lova sincs a versbeli szegény asszonynak – talán már fia sem. Mert a gyermek vágyik rá, de már nem tudja, hogy szólítsa meg „rég nem látott” anyját. Hazatérve – ez az *Anyám tyúkjá* beszédhelyzete – a szülei helyett az állatokkal „beszélget”. Tyúkanyó, kend; Morzsa így, Morzsa úgy. Nyelvi nehézségek, ugyebár. A költő – semmilyen értelemben – nem az édes anyanyelvet beszéli. Hanem egy másikat. Az anya, az édes meg hallgat. (Én egyetlen Petőfi-versre sem emlékszem, ahol a költői én is megszólítaná a saját édesanyját.) A tyúkhöz beszélek, ha anyámmal már nem tudok szót érteni.

Ám az állatok közvetítése – legyen az bármennyire familiáris, könnyed vagy „gyermekien” játékos – animalizálja a szülőket.

Egyszerű, tiszteletre méltó érzések, népies életképek. Nemde?

És az én és ő, a fiú és anya közötti drámai szakadékot, az elsőgenerációs értelmiségiekre jellemző *nincsenapám–nincsenanyám* életérzést, a hazatérés keservességét, a *törődött csönd, öreg szülők a házban* biblikus élményét nem egy, a szegénységet leleplező forradalmi vers, nem egy önmegszólító, rezignált költemény fejezi ki, hanem egy ma már gyakran a gyerekversek közé száműzött költemény. Hiszen annyira kedélyes és hangulatos, ahogy az állatok jóindulatára bízza a költői én a szüleit! Olyan könnyed és játékos, ahogy az állatok már-már tolmácsolni kénytelenek anya és fiú között!

Könnyed és játékos. Ki vitatná?

Csak épp felnőttfejjel nehéz is ezekkel a versekkel mit kezdeni. Túl komolyak, komorak ahhoz, hogy mosolyogjunk. De valahogy ezt a *komorságot* a Vörösmarttyéhoz vagy épp az Aranyéhoz képest túl könnyednek érezzük.

Talán mert nincs szavunk rá. Nem tudunk a könnyedség és komolyság petőfis keverékével mit kezdeni.

Az egész életében sokat kísérletező Petőfi zsenialitását már a XIX. századi kritikának is valamennyire szokása volt a költő személyiségének átütő erejével magyaráznia. Hiszen csak egy lángelme vagy egy vátesz, egy lángoszlop lehet ennyire világos és nyílt. De Petőfi, mint azt sokszor a gyerekirodalomba vagy iskolai olvasmányok közé száműzött anya- és családverseiből láthatjuk, egyáltalán nem „nyílt”. Mint a legtöbb költő, Petőfi is hallgató-sokból, *csendekből* építkezik. Ám ha el is fogadjuk, hogy ezek a versek rettenetes traumákról beszélnek (vagyis *nem-beszélnek*, egyszerűen csak láthatóvá tesznek ilyesmiket), akkor mit kezdünk a beszédhelyzet, a megszólalás könnyedségével? Az oly áttetszőnek, reflektálatlannak tűnő költői nyelvvel?

Irodalomórán a fejünkbe vertük, hogy az áttetszőség nem érdem. Bóvli. Talmi. Népiesch. Azért ír egyszerűen, mert nem tud bonyolultan. Szegény. A természet vadvirága. Felületes. Vagy túl ravasz. A politika (a marketing, a karrier) elvonta a figyelmét az alanyról–állítmányról. Hiszen nem is volt szegénynek „ideje”. Ki tudja, mit írt volna később? Ezek csak amolyan zsenigeségek.

A naivnak tetsző közvetlenség fölött végérvényesen eljárt az idő.

Sok irodalmár véli tudni, hogy épp „merre jár” az idő. Hogy meddig tart a „végérvényesen”. A sorok írója nem ennyire bölcs. Hiszen ha lerántjuk ezekről a közismert Petőfi-versekről a megszokás leplét, akkor láthatjuk, ez a spontánnak ható közvetlenségre, rejtett feszültségekre épülő nyelv nem vesztette el az erejét.

A mi démonjainkról is beszél ez a költészet.

És ha így van, ez a nyelv megújulhat még.

HÁT HOGYMINT VAGY TOK OTTHON, PISTIKÁM?

Fűtőtök-e, vagy mind a konyhában töltitek az estéket?
És a bojler? Kibírja-e a decembert, a januárt, a februárt?
Van-e pénz új hűtőre, vagy a régi nyökög-mokog tovább?
Panaszra nincs ok: legalább négyen vagytok,
egy nyöszörgő nagymama (egy rossz hűtő, ami enni nem ad),
és ti hárman, a nyomorba szótlanodva. Még jó, hogy a tévé
anyuka helyett is beszél. L’Oreal, mert megérdemled!

Vagy jöttek új jelszavak? Tégy a gyűlölet ellen! De nem fizeti ki senki a törlesztőrészletet. Csak Aurelio kéri meg Aureliát

reggelente.

És az Európai Parlament megint elhatárolódik. De a csekket minden hónapban kiküldik: jön a gáz-, a villany-, a szemétdíj.

És aztán az influenzajárvány, a fogfájás. No és a telefon!

Nem lakik jól rozssal, kendermaggal, minden portán pénzzel etetik. Mert talán.

Talán egyszer.

Aurelio hívja Aureliát. No, nézzétek!

Ezeknek a bunkóknak még telefonra is telik.

(...)

Kegyetlen ősz tört ránk, eső ostora sebzi a folyót, tépi a fákat. Én arccal a föld felé, még mindig a sárban: nem vagyok otthon, és már nem vagyok szabad.

Cserben hagytalak titeket mind, Pistikám.

Mert hol a férfikor nyara? A paripadobogás, a diadalmas?

Csak köddel lakom jól, csalódással, gonddal, konok nyugtalansággal (két világháború – kimondani is sok) ebben a kérlelhetetlen őszben, melynek tán sosem volt nyara.

Újulhat még.

MOSTANÁBAN

nagy az aszály, és királynők halnak mostanában, írtam neki
 viccesen, tettem emoji-t is
 milyen áldott két csikó ez, írta aztán ő viccesen, egyik sem kér
 abrakot, tett emoji-t is
 aztán egy robbanás leszakította mindkettőt, aztán egy rebbenés,
 madárka szállott a kerekesszékre, az évszám tetszőlegesen
 ej, mi a kő, írtam, tettem emoji-t is
 ágyban párnák közt aha, írta, tett emoji-t is, csak éppen
 túléltem a hősi halált. emoji.

nagy az aszály, és királynők halnak mostanában, írtam. emoji.
mint az őrült, ki letépte láncát, kérdezte
a rónának annyi, válaszoltam, a vizeket megerősakolták
erdély a románoké, de legalább normális a helyzet
mit nekem te zordon kárpátoknak fenyesekkel vadregényes, írta
a rónának annyi, válaszoltam, sivatag
hej, mostan pusztá ám igazán a pusztá! emoji.
emoji.

nagy az aszály, és királynők halnak mostanában
és visszafordul bennünk az akarat
gémeskút, apám, a homokviharban
piros a szürkület, szürke a pirkadat, írtam viccesen
deleléskor hosszú gémű kútnál
széles vályu kettős ága várja.
méneseznek nyargaló futása
zúg a szélben, körmeik dobognak, írta.

leszakították mind a két lábamat, írta
kik azok az ők, írtam, aztán rögtön töröltem, nem küldtem el

МИР

írtam inkább.
káromkodós emoji
de az alkony üszköt vet fejére,
s olyan, mintha égne s folyna vére, emoji
és a kopár fákról a visszfény sugároz
te mai nap, te folyó, el kellene kárhozz, emoji
szeretlek
én is szeretlek

nagy az aszály, és királynők halnak mostanában
a rónának annyi, a harc fölösleges volt, nem sikerült semmi, írtam
világszabadság, próbálkozott még
ahhoz kellene egy világ
peace, love, anarchy, próbálkozott még
a kislakocska esetleg, erre a néhány évre még, írtam,
mit lehetne még tenni egyebet, írtam
akasszátok föl a királyokat, írta

csendes, dermedt hideg őszi este volt
ropogott a tűz, sült a gesztenye
a telefonok lenémítva
csak ketten a konyhában
füvezgeténk apámmal;
szívott a jó öreg,
s a kedvemért ez egyszer –
az isten áldja meg.

KRINDZS GONDOLAT BÁNT ENGEMET

Egy gondolat bánt engemet:
Mért is öltem egeret?
Hiszen nem öltem agarat,
se kutyát, macskát, madarat,
csak legyet, hangyát, szúnyogot,
rút, piti gyilkos, sunnyogok,
az egér húgyot, száz draszt
hagyott házamban szerteszét,
s az én házam az én hazám,
pusztulnod kell, komám, az ám!
Mégis, a ragacsba ragadt,
lekonyult bajszú pár falat
csatakos test kísért, bizony –
életet elvenni iszony!

Egy gondolat bánt engemet,
hogyan a nő, kit méregetek
a vonaton (én, sült kamasz,
kit rügyeztet minden tavasz),
nem sütötte le a szemét,
hanem rám meredt: – Kis szemét,
na most stírold, ha tudsz, ha mersz,
e macsó-tempó oly kommersz...
Én, tetten ért, taknyos kölök,
sápadok és vörösödök,
félrekapom a szememet,
már odalesni sem merek
sok-sok éve a vonaton,
emléke éget, s én hagyom...

Egy gondolat bánt engemet,
míg valaki el nem temet.
Húsvéthétfő volt, locsolás,
kikerülhetetlen szokás,
jöttek a kedves rokonok,
piszok büdös kölnit nyomott
kezembe valaki: – Gyerünk,
pacsuli a mi fegyverünk!
S a vendég holland lány fejét
azzal locsoltam szerteszét,
a fals nedű szemébe ment,
megríkattam a védtelent,
bőgött egyre, és fuldokolt,
így tanult kis magyar modort.

Krindzs gondolat bánt engemet,
fals esetek keringenek,
sok kínos baki, bandzsa vád,
ember, Isten, haza, család,
a sok balfékség megkötöz,
felettem szégyen-sas köröz,
éles szemű, folyvást lecsap,
mi itt csurog, az nem kecsap,
ennedik előadás, tadám,
belső teátrum színpadán.

EGY GONDOLAT...

*A 200 éves,
ma már korszerűtlen Petőfi emlékének*

„Bánt-e minket bár egy gondolat?” –
Óvatosan ilyen gondolat
Jut eszembe, de a gondolat,
Vagyis az *igazi* gondolat
Letácsol, hogy *ez* nem gondolat:

„Mi mondjuk meg, mi a gondolat
– Mondja az *igazi* gondolat. –
»Bántani...« – nos, ez nem gondolat!
Békés itt ma minden gondolat,
Hogyha bánt – már nem is gondolat.

Néha ugyan holmi »gondolat«
– S egy feszt kérdez *az* a »gondolat« –
Azt hazudja, hogy ő gondolat,
De mi tudjuk, hogy nem gondolat,
Legfeljebb csak *hamis* gondolat.

Meggörnyedni »súlyos« gond alatt? –
Milyen undorító gondolat!
»Szabadság?« s más ilyen gondolat? –
Csupa fölösleges gondolat!
(S egy feszt kérdez *az* a »gondolat«...)

»Ágyban halni...« – ez már gondolat,
Pláne párnával a fej alatt –
Egy az isten, egy a gondolat:
Mi mondjuk meg, mi a gondolat,
Átvállalva minden gondolat!” – – –

„Bánt-e minket bár egy gondolat?” –
Óvatosan ilyen gondolat
Jut eszembe, és a gondolat,
Vagyis az *igazi* gondolat
Meggyőző, hogy *ez* nem is gondolat.

S mégis folyton bánt egy gondolat...

TANULSÁGOS REGE KARRIERISTA ÁLLATOKNAK

„Igazság! Alszol?”
(Petőfi Sándor)

Költözik egy címerállat
fényességes dombjáról,
fenyegette őt az állam,
ha ott marad, nem jár jól.
Csúf anyóhoz Felhőnyélbe
a sötétben felszökik,
sietségét elbeszélje,
barna pipát megtömi:
„Legeltem a címerhegyet,
szép pofámból fű lifeggett,
mikor jött egy csinovnyik,
s annyit mondott: nem laksz itt.”

„Félrebeszélsz egérebéd,
fejedben a bűz ragyog,
ki lakik itt, ha épp nem én,
nem tudod te, ki vagyok!”
„Tudom is én, tetves állat,
nem izgatnak nagyvadak,
engem küldött a jó állam,
hogy eltakarítsalak!
Ócska húsod régen lejárt,
fél petákot se ér patád,
alkotmányunk módosult,
mától máshol boldogulj!”

„Látod anyó, ezért jöttem
az új évben, hajnaltájt.
Szívjam szaftos, lógó melled,
vagy adsz egy kis zabszalmát?”
Ilyet és még ilyenebbet
kérdezett a vén kujon,
neve eddig ismeretlen,
ám itt van, ni: Zebulon.
Tudjad nevét, ha már halott,
jaj, mérgezett szalmát kapott.
Alvó ügynök csendben áll,
főztje gőzöl, téged vár.

TÖREDÉK EGY BESTIÁRIUMBÓL

*Fejében éj van, éjek éjjele,
S ez éj kísértetekkel van tele;
Agyamban egymást szűlik a gondolatok,
S egymást tépik szét, mint vadállatok.*
(Petőfi Sándor)

Legyen két szarv. Egyetlen koponyával.
A szarvak görbüljenek a koponya felé,
majd egy apró csavarral tekintsenek ki
a világűrbe. Legyen vastag a két szarv,
bordázott, de hegyes végével sugallja
a tapinthatatlanságot. Senki sem érintheti meg
a szőrmét, amit soha nem viselt,
kopasszák meg, és hámozzák le
a koponyára rakódó rétegeket
már az első megfogalmazás során.
Felejtsek el örökre húsát, bőrét,
ne legyen a koponya semmi több,
mint csontkollekció,
de múzeumtárgyi hivalkodás helyett
szerzetesként őrizze
egyértelmű vonásaival
a szent geometriát.
Ne a lángra várjon,
ami nem lobbanhatott fel
üres értelmében. Két szeme helyén
szemgödreinek mélyedése nézzon vissza
a sorsát kísértő romantikára.
Körülötte nem virágozhatnak történetek,
két szarvának kell eloszlatnia
a balladai homályt. Soha nem jön el a hős,
aki trófeaként falra akaszthatná a koponyát,
hiszen a hozzá tartozó állat sem létezett soha.

MÓDSZERTAN

Születésnapra

Egy koponyát tettek-vettek
(neveddel!),
nyomoztak száz év után Erdély földjén
minden bajt lemosandó
(véled)!
Minden helyett lépten-nyomon: „Petőfi”?

Dehogy koponya! jaj, dehogyis arra!

Szétárad a kérdés a nagyvilágban.
Ki mer a nagy kikacagóval szembe...
Ki nem ártall hazugság-bőrbe varrtan
a fején vajjal mondani
a mélyet?

Lábujjhegyen nagyságról nyilatkozni.
Ötvenes évek?

22-es (csapda).
Egy kisajátított költő
(köpenye-kardja).

Parírozod a károgó erőset,
átnézel a szálnalmas hadonászon.

(Már kokárdátlan, dics- és koponyátlan,
a meg nem alkuvó
él, hat:
a kacagásban:

„Valami *böszörmény* nemzetőr meg a »királyokhoz« című versem-
re egy ellenverset írt. Ez aztán a gyerek! e majd megőrzi a nem-
zetet, vigyázzatok rá. Ez a fiatal óriás azt bizonygatja ellenemben,

hogyan van szeretett király. Jól van hát, no legyen, isten neki; de ha azok, kik a királyokat szeretik, mindnyájan ilyen legények, mint őkeme, ugyan nagyra lehetnek velők a királyok. Szegény királyok, most már igazán sajnálni kezdek benneteket, ezt látván, hogy ilyen nyomorú prókátorokra szorultatok. Ebben a versben engem mindenféle címmel tisztelnek meg: a legszelídebbek ezek: hongyűlölő, honáruló! – Megnevezzem azt a fickót, aki engem ezekkel a nevekkel illet? Nem fogom megnevezni.” (1848. április 29. – *Lapok Petőfi Sándor naplójából.*)

LÁTOD, EBBŐL IS MI LETT?

Édes Néném levele Petőfi Sándorhoz

Sándorunk, magyar vagy te még egyáltalán? Ne vedd olybá ezt a kérdést, csak ingerkedem. Már megint összevissza keresik a csontjaidat, és nem lelik, egyesek szerint sosem is éltél, mások szerint meg azóta is örökké. Vannak, tudod, itt ezek a falvak, a vasúttól kissé befelé, ahol minden temetőben van egy sírod, házak is vannak, amelyekben mind aludtál vala, csak nem tudjuk már, kivel. Hej Sándorunk, vagy több alakban is jártál, mint az Úr lelke, vagy tehetséges dublőröket alkalmaztál, ahogy ma csinálják azt a hírességek. Reviczky Gyulánk írt verset az álhírré, mely szerint Szibériában raboskodnál, csak hát már őt sem olvassa senki, 1875-ben is gondoltak erre sokan, azóta is időnként, ahogy a dolgok ritmusa elévülés meg újrakezdés között hullámozik. Ha nem vigyázol magadra, meg fognak találni esmént, akkor vagy újratemetnek – szép hagyománya van ennek immár –, vagy kiállítanak egy osszáriumban, csodatevő ereklyéket fabrikálnak belőled, mint a Jézus keresztjéből. Szakértők és erdészek kiszámolták, hogy őt is egész erdőnyi fára feszítették fel, ekkora volt az érdeklődés meg a biznissz. Volt még egy olyan történet is forgalomban, hogy amikor Jászvásár körül vittek a kozákok, egy kis pihenő alatt szép hölgy közelében voltál, ebből a kalandból született volna Mihail, a legnagyobb román költő, az is olyan problémás gyerek volt később, mint előbb te, azt mondta a román királynénak, hogy nem tud verset írni, s bár akasztási morbiditásokról nem beszélt, a monarchiális intézményről lesújtó volt a véleménye.

Az van veled, Sándorunk, hogy mióta iskolában tanítanak, és a János Vitézről szőtt époszod elejét még azok is elolvassák, akik aztán soha többet egy sort sem, a magyarok szerelmi élete gyakran veled kezdődik. Képzeld el, midőn a fiúgyermek szívében kigyúlnak a hősugárzó félvezetői meg ellenállásai, te jutsz az eszébe, reszketni kezdenek a bokrok, és megszületik egy szerelmi vallomás, felező nyolcasban van az írva, és lehetőleg rímel. Sok botor tudós meg bölcsészdoktor gyötri a fejét és pápaszemét a költészet eredetének kutatásával, pedig hát ez megvan. Mi van meg? Csak hát Sándorunk,

amikor nyurga és érzékeny lelkű magyar daliák a te soraid mentén vallo-
másokat eszközölnek, szívük hölgye nem téged olvas, hanem későbbi, ki-
váló költőket, nevezzük magunk között József Attilának vagy Pilinszkynek.
Ezen a bor sem igazán segíthet, meg a pálinka, bár ez utóbbi nemzetünk
büszkeségének legfőbb elixírje. Rágalom, hogy te nem szeretted, ez is csak
az utókor irigysége, szerintem Haynau pribékjei kezdték terjeszteni, rossz
híredet költötték, ha másként ártalmadra már nem lehettek.

Nem is erről akartam szólni hozzád, hanem arról a tizenkét pontról, me-
lyeket azon emlékezetes március óta oly gyakran emlegetünk, olykor egyik-
másik főemberünk azt is kinyilvánítja, hogy de hát ez megvan. Mi van meg?
Tudod, Sándorunk, most már én egész biztos vagyok abban, hogy azokat a
pontokat nem így kellett volna fogalmazni, mert látod bizonyára te is, hogy
az eltelt száznyolcvan év alatt az még nem volt, hogy mind realizálva lehe-
tett volna, bár olykor a siker közel van, aztán megint csak kisiklik az ujjaink
közül. Én ugyan az unióról már csak mosolyogva beszélek, mert nagy re-
ményések után mindig nagy csalódások járnak, főképp ha nem a valóságot,
hanem csak a vágyainkat vesszük alapul, mert az nem kerül semmibe. Költő,
király és nép ebben egységes. Én már a sajtó szabadságát sem kívánom, mert
hamarosan nem szabad sajtót fognak óhajtani a polgárok és a firkászok, ha-
nem egyszerűen csak sajtót, legyen az bármilyen. Sándorunk, ha volna neked
is twittered, az volna csak az igazi.

A lényegre akarok térni, Sándorunk, hogy ne nyújtsam sokáig a szót,
nincs olyan, amit rólad avatott emberek már el ne mondtak volna, de azt
azért elmesélem, hogy amikor már a verseidet olvastam, volt egy igazi ked-
vencem, a *Megy a juhász a számaron*. Vannak ennél jobb verseid, azért kell
ezt elmesélnem, nehogy valaki azt hinné, a magasabb összefüggésekre nincs
fülem, szemem és szívem. Hányódott nálunk az almáriom fiókjában egy régi
könyv, amelyet harminc évvel azután adtak ki, hogy eltűntél a csatában,
Zichy Mihály metszeteivel illusztrálták, és aranyszélű lapjai voltak, apám
vette még a kolozsvári antikváriumban 1958-ban. A metszetek miatt olvas-
tam el a könyvet először, azután a versek miatt néztem a metszeteket, ma
is ezeket látom a lelki szemeim előtt, ha rólad tétetik említés. Ha kivettem
az asztalra, egy jó hétig semmi mással nem foglalkoztam, csak téged olvas-
talak, a díszes iniciálékat nézegettem, és próbáltam utánózni, kevés siker-
rel, birkák nálunk mindig voltak, számár az nem. Nem tudom, hol láttad
azt, hogy a nekikeseredett juhászlegény bánatában nagyot húz botjával a
számár fejére, vagy ezt csak elképzelted, biztos, hogy nem fogják már is-
kolában tanítani. Jókai barátod is hogy megjárta legutóbb az asszonyokkal.

Na de engem egyszer a számár megmentett. Ama szörnyű felvételi vizsgák egyikén történt, amikor szóban kellett bizonytságot tenni az irodalomban való jártasságról és érdeklődésről, a műveidről is volt pár lecke, és a tisztelt professzori bizottság rájött, hogy téged már nem igazán olvasnak a jelöltek, ajaj... Rettegtünk, már megint eltanácsoltak valakit, mert nem olvasta *A helység kalapácsát* vagy a *Bolond Istókot*. Hogy akar maga így tanár lenni, feddözött egy tanár, és az előttem vizsgázó elpityeregte magát, pedig a tanárnak igaza volt. Nekem a forradalom jutott, amit parádésan tudtam, elszavaltam félig a *Nemzeti dal*t is, bár ez nem volt biztonságos lépés 1986-ban, Kolozsvárott, le is intettek hamar. „Csörgess ifjú, csörgess, mert csörgésem átok, mely a zsarnok fejére száll”, nagyon kellett kapaszkodnom, hogy ne azt mondjam: csorgass.

A professzorok elégedettek voltak, ám az egyik még ravaszul megkérdezte, melyik a kedvenc versem? Láttad volna, Sándorunk, azokat a megörökönyödött arcokat, amikor kivágtam, hogy: *Megy a juhász a számáron*. Elzúgott forradalmak után szokott ilyen lenni a csend. Mert a bűnbakképzés mechanizmusát állítja elénk, mondtam én okoskodva a miéltre. Hitték is, meg nem is, de bólintottak, mehetek. Többet nem vizsgáztam belőled, Sándorunk, de a minap ismét megkérdezte valaki, hogy akkor te magyar vagy-e, hát kiálltam melletted, afféle szakmai szolidaritás ez. Azt most már egész biztosan tudom, hogy az a juhászlegény magyar.

Ez van, Sándorunk, vigyázz magadra, vigyázz a csontjaidra, nehogy magtalálják, mert el fognak újra temetni, ha nem a régészek és a papok, hát majd a nők vagy az állatvédők, ne is kérdezd sose többet, hogy: „mit csinálsz, mit varrogatsz ott?” Nem tudok varrni, Sándorunk, és már nem is akarok megtanulni, mert nem divat az. Pipára még szoktál gyújtani?

Ölel a te édes Nénéd.

WALTER VITÉZ

Hogy belépett Walter Buller az erdőbe,
Amit látott, őt mind csodával eltölte,
Túlfolyó zöld fénytől káprázott a szeme,
Már azelőtt is, hogy körültekintene.

Meg nem futamodtak előle a vadak,
Éppen, hogy mindenik szelíd, s közel marad,
Illeték őt nyájas enyelgő beszéddel,
És az erdőbe őt mélyen vezették el.

Amint Walter Buller mindent megtekinte,
S ráeszmélt, ennyi szép még álmába' sincsen,
Kétségbeesés szállt szívének csücskére,
Mert eszébe jutott kedves törpegémje.*

„Itt hol szabadsága van a sok vadaknak,
Szép madaram nélkül, biz csak én maradjak?
Amerre tekintek, azt mutatja minden,
Hogy már új-zélandi törpegém egy sincsen.”

Hokitikának egy folyó áll közepén,
Walter Buller búsan annak partjára mén,
S a tollat, mely mára maradt e madárból,
Kiveszi zsebéből, és ekképp hozzá szól:

„Te szomorú kincsem! tolla madaramnak!
Nincs mért megtartsalak, nincs hová szaladjak.”
S beveté a tollat folyónak habjába,
Nem sok híja volt, hogy beessen utána...

De csodák csodája! mit látott, mit látott!
Látta, hogy a toll szép törpegémmé vált ott.
Nyúl hálója után eszeveszettséggel,
Mintha nem is kettő, hanem három kézzel.

Hát az élet vize folyik e folyóban,
Feltámaszt az mindent, ami belécsobban,
Régi madártestből nőtt ki madár tolla,
Így hiába halt ki, a víz visszahozta.

Mindent el tudnék én beszélni ékesen,
Csak Walter Bullernek akkori kedvét nem,
Mikor törpegémjét a hálóra tette,
Fejében már látta, mint lesz kitüntetve.

Be szép volt a madár! Mind a többi vadak
Gyönyörködő szemmel odapillantanak,
S őt királynéjoknak megválaszták volna,
Walter Buller hogyha rögtön be nem fogja.

A kíváncsi vadak közt sokat nem állva,
Fogta szép madarát, s onnan kísétála,
S mai napig Walter Buller őkegyelme
Új-zélandi madártannak fejedelme.

A HEGYEK KÖZÖTT PETŐFIVEL

Látod, ott az én városom, távolban,
a mezőkön túl. Az ég fölėje
akasztott kék tükrében
hogyan szikrázik a blokktetőkön
a szurok, mint valami ében gyémánt.
Ha csak nézed, akkor egy város,
de nekem vers, melyet sebzett
vagy mámoros lélek keres,
s lel benne menedéket.
A múltam tagadhatatlan része,
és bár szépen írtad anno a *felejtés éjjelét*,
bennem mint hajnal éled. Azzal
kezd a napot, hogy beveti az ágyat,
ablakot nyit, köszönti anyámat,
ki szépen csendben halni tanul
egy magányos fától.

Itt, fent is vannak fák, öreg-bölcsek,
tudják, hogy miért táplálja a fű
a barmot, ismerik a folyók és kövek furcsa
szövetségét, és ha kérdezek tőlük,
csak arra tanítanak, kerüljem,
'kik mindent tudnak. Keressek olyan társat,
aki azt mondja, húha, milyen csodás
magas hegyvonulat, milyen szépen
simul ölében az a kicsiny falu,
és emeli fejét, ha madarat lát,
nevetgél, keres velem *vándor felleget*.

Megtaláltam társam,
s Isten látja, boldog vagyok!
Hagynék is minden gondot,
ha mi is úgy tudnánk meghalni,

mint a fák, minden évben egyszer,
talán ha gyakorolnánk, mint minden mást,
születésnapot, ünnepet, nyaralást...
El kéne lesni a halált, elfeküdni
mohaágyon, gyakorolni, ahogy a tudat
alvó módra kapcsol át. Pihentető némaság.
Mit sem sejteni, hogy van vagy nincs
itt vagy odaát, s hogy lesz-e ébredés,
s többé már nem lenne fontos,
meghatározó a meghalás.

Tudom, te is hallgattad
a fák ábrándos suttogását,
én anyámra bíztam, hisz sok ideje van,
figyelheti állandóságuk szép titkát.
Valami nagyon egyszerű lehet, mint
az ágról leváló falevél, ahogy lassan
alászáll, nem köti az ág, az ég,
nem köti a föld, a már, a még, csak
a lebegés, a reszkető lengés,
amíg megtanulja, merre.

———— Babiczky Tibor

GÖRÖG KOLÓNIA TRIESZTBEN

I. M. P. S.

A hűvös árnyú fák alatt,
hová a fény űzte őket,
ébren közülük nem maradt
egy sem – összegömbölyödve
feküdtek, egymáshoz közel,

s mialatt aludtak, elszállt
fehér félelme szívüknek.
A fák, akár a vitorlák,
a szélnek nekifeszültek,
s a szél a tébolyról dalolt:

márványfalakról – mind ledől –
és köldökéről a földnek.
Fehér madár szállt jobb felől
az első ébredő felett,
és sötétség hullt belőle.

Ki eddig aludt, felébredt,
került kenyér, kevés juhsajt,
pár olajbogyó meg érett,
gyantás ízű bor. S tudta mind,
ugyanúgy szól minden jóslat.

ÜDVÖZLET A HALHATATLANSÁGON TÚLRA

Aligha lettünk volna jóban:
soha ki nem ivott borod
s kissé goromba modorod
nehezen tűrhető, valóban.

Ha megy a juhász a számaron,
előbb-utóbb megérkezik.
Zsánerképhez hogy férkezik
vulkánkitörés (lelki) mindenáron?

A Tisza neked kanyarog még.
Dicső természet: kussol, nem beszél.
Csatatéren civil életveszély:
nevetséges, máskülönben zokognék.

Lelkesedésed vérrel áztat.
Költészeted végső, saját
forradalmáros műfaját,
Sándorom, sajnos elbaltáztad.

Hogy a királyokat felakasszátok?
Ez Habsburg Ottó kedvenc verse volt.
Így megy az eszmetörténeti bolt:
tréfára váltható az átok.

Hová lett időskori lírád?
Öregen hogy ítélnéd meg: ez és
amaz... kiegyezés...?
„Bírónak kicsi vagy...” Neked ki lenne bírád?

A hagyomány szerint gatyába' táncolsz,
így mentek moziba: te és nejed.
Ha ez igaz, akkor szűk a helyed,
kultusz fényes magaslatán polc.

Láng Zsolt

PETŐFI ÉS A

bölcsészet

Tele van a vinyóm befejezetlen szövegekkel, ez a mondat maradt meg a tegnapi beszélgetésekből. Több tucat író a Könyvvásáron. J. ingatja a fejét, a vinyónál jobb a flash, vagy ha vinyó, akkor particionálni kell. R. azt mondja, ő a felhőben tartja a szövegeit, örök, mint az atom. Nem teszek említést a radioaktív argonról, amelynek felezési ideje 20 nanomásodperc. Mai Petőfi-képünk egyik népszerű alakítója is ott volt a Vásáron. Bolyaiba is belefestett, illett volna odalépnem. Művészi sérója elbizonytalanított. Sapkámat kopasz fejemre húztam, őriztem inkognitómat.

leszámolás

A tisztviselőtelepi galeri magjához négyen tartoztunk. Óvodás korunktól együtt voltunk, ugyanazokat a könyveket olvastuk, ugyanazokért a dolgokért lelkesedtünk. A lányok még nem kerültek képbe. *Az ötödik pecsét* című filmet is együtt néztük meg a Victoria moziban. Ahogy Óze Lajos leköpi a megkínzott, Krisztus-pózban kikötött férfit, leköpi, hogy cserébe kiengedjék. És visszamehessen az elbűjtött gyerekekhez, akik nélküle odavesznének. Kijöttünk a moziból, és egyszeriben nem tudtuk, mi az ábra. Illetve, kezdtünk ráébredni, infantilis volt, ahogy eddig gondolkoztunk. Egész úton hazafelé, végig a Kölcsény meg a Vajai utcán nagyokat köptünk a járda aszfaltjára

nagynénik

Waltraud Meier egy 1998-as TV-felvételén a *Liebestod* áriát énekli. Izolda szól a halott Trisztánhoz. Soha, sehol ennél megrázóbb előadást nem láttam. Mint aki az utolsó orgazmusát éli át, elementáris átalakulás, kilépés a testből a mérhetetlenül nagyra tátott szájon keresztül. Szívbe markoló. Mert nincs ott senki, Trisztán halott. A hiány, a kopogó társtalanság felmutatása. A lélek sikolya. Ahogy Munch és Bacon festményein megjelenik. Maga a csupasz szenvedély, az agyat elektrosokként megolvasztó örület állapota,

minden előzmény és tanulság nélkül. Eszembe jut egy gyerekkori jelenet, nagyapám hatalmas udvarán, ahogy két nagynénémet és nagyanyám két nővérét kergetem felemelt seprűvel, háromévesen, ki sem látszom a porból, kergetem kivetkőzve magamból, mint valami veszett pulikutya. Sem nekik, sem nekem nincs hatalmunk a bennem kavargó káoszon. Nagyanyám a teraszról figyel. És évek múlva is úgy meséli, hogy én egy kis Petőfiként rohangu az udvaron.

Homoród-part

Az erdődi vár alatt, a Homoród partján várakozó költő képe még felnőtt-koromban is megdobogtatta a szívemet. Várakozni étlen-szomjan, csillagos éjszakán, mint a húr, felajzottan. Várni valamire, ami valószínűtlen, ami akkora, mint egy lottó-főnyeremény – ennek a mai napig Petőfi a szava. Pedig mára a Homoród kiszáradt, az emlékoszlop sincs meg, 1990. március 15-re virradólag nacionalista szélsőségesek, feltehetően a sarmasági lignitbányából kilopott dinamittal felrobbantották, a vár helyén Disneyland, Drakula viaszfigurájával.

Vágy és beteljesülés persze kettő. Vágyakozni nagyon egyszerű dolog, a beteljesülés bonyolultabb. Jól emlékszem (még a frottírbugyi szegélyének öltéseire is), részletesen előttem van az a kínos toporgás, amikor a vágyott test először felkínálkozott. Évekig tartott a zavar. A beteljesülés érzelemhez köthető, vagy csupán sima élvezet?

Ady lehisztérizálta Szendrey Júliát, máshol Homoród-parti George Sandnak nevezte. De egy 2019-ben kiadott antológiába sem tudják hova tenni. Nem a női szerepek megváltozása okozza a zavart. A férfi megreformálása igazán komolyan a mai napig el sem kezdődött.

musique concrète

Csepeg a köd. Még ki sem nyílik a szemem, tudom, hogy köd van. A rádióban zene szól, talán Durante. Egykor annyira népszerű volt, mint Scarlatti vagy Vivaldi. Eszembe jut Jorge a távoli Grosskirchheimben. Talán már felébredt. Odaült az A3-as kottafüzet elé. A patak vizében zörög a jég, a kevéske őszi fény a fenyőtörzsek gyantájába ragadva. A tűleveleken kihegyeződnek a páracseppek. A házat rejtő szurdokban madár sem jár. Sehol semmi mozgás, csak egy megbarnult, halott levél integet rémülten, mintha végveszélyben volna. Jorge műve, a *Bolyai János halála* című kompozíció

ötperces *musique concrète*, egy Grosskirchheimhez közeli jégbarlangban felvett vízcsobogás. A *musique concrète* elnevezés Pierre Schaeffertől származik, és olyan zenére utal, amelynek hangjai nem rögzíthetők kottajegyekkel, annyira valóságosak. Kivonulás a vonalak közül, hogy a megfogalmazhatatlanságból visszakanyarodva, rátaláljunk a legsokkolóbb konkrétra.

szabadságszerelem

Nemrég olvastam, hogy az ukránoknak kellett egy háború, hogy felébrasse a hazafiságukat. Másutt azt olvastam, hogy az ember akkor szűnik meg hazafinak lenni, amikor az országa túl messzire megy. Van, akiknek ehhez elég volt egyetlen háború. A németeknek kettő kellett. Egy orosz író szerint az oroszokból most kezd elpárologni a hazafiságuk.

Gyerekkoromban annyira hosszúnak tűnt az élet, hogy azt hittem, mindenre lesz időm. Nem siettem. Amikor 1989 karácsonya előtt kitört a forradalom, állandóan álmos voltam. Este már nem tudtam a tévé előtt fennmaradni, reggel mondták, hogy ez meg az történt. Önfeledten örültem mindennek, éreztem, csodát élek át, de tevőlegesen nem vettem részt semmiben. Az egyetlen, amire elmentem, a városunkban megalakuló forradalmi bizottság ülése volt, egykori magyartanárom, akivel baráti viszonyba kerültem, kérte, hogy kísérem el, szükség van rám is. De aztán nem derült ki, miben is. Másrészt azt is láttam, hogy a forradalmárok ugyanolyan kicsinyesek maradtak, mint amilyenek korábban voltak. Az egyik tokás bácsi felpattant, és elvörösödve kikérte magának, hogy őt alelnöknek jelöljék, vagy elnök, vagy semmi.

Alig maradtak játszható szerepek. A gesztusok is egybemosódtak. A hatalmon lévők és az ellene tüntetők arcán a sötét árkok ugyanolyanok. Bőrükön ugyanaz a szag. Március tizenötödikén a *Talpra magyar* helyett egy szónok a kevert rasszok szekunder esélyeiről értesít. Divat a disztópia. Mentorprogramokat vezető költő online előadása zajlik a posztcovid és preapokaliptikus kor költészetéről. Szkippelem. Következik az újkeresztény slammer beszámolója a Costa Rica-i költészeti fesztiválról, a rettegés velőtrázó perspektívájából. Megtudom, hogy Kaliforniában lerombolják a könyvtárakat, és transzhumán orientációjú színésznők 78 féle nemi identitás elismerését követelik. Megkoreografált vitaműsorban hazaáruulózzák le a Jókai nőszemléletét bíráló írókat. A bölcsészeti fetisizálás bajnokai kantáros rövidnadrágban állnak díszőrséget a posztmetaparanoid szobránál, zsebüket zavaros tartalmú palimpszeszttel és pikkelyes borítójú testamentumokkal kitömve. Ahogy a gyerekek mondják: teljes purccal előre!

Éjjel befut postaládámba az e-mail hírlevél, Vaishnavi Patel új könyvének lanszálásával felavatják a dél-berkeley-i könyvtár új épületszárnyát.

tisztaság

A helység kalapácsát minden szilveszterkor eljátszottuk az unokatestvéreimmel, és halálra röhögtük magunkat nagyanyámon, aki vendégszereplőként az amazontermészetű Mártát alakította, bekormozott parafadugóval kisminkelt arccal. Aztán kimentünk a csillagos éjszakába, a behavazott kertbe, és népdalokat énekelve köszöntöttük a sziporkázó, kristálytisza, sosem volt új évet. Ez az üvegcsengésű tisztaság összemosódott Petőfivel. Akkoriban nem értettem, hogyan tetszik olyanoknak is, akik piszkos, rossz emberek. Akkor még az irodalmat patyolattisztának hittem. Észembe nem jutott volna, hogy mások befektetéséről is tud szólni. Pedig nála finomabb, hatékonyabb módszert nem lehet kitalálni. A zene semmiképp nem tud rosszmájú lenni. A festészetben is le lehet járatni valakit, ahogy például Rubens megfestette az őt átverő megrendelőjét. De azért az irodalomnál nincs hatásosabb ördögűzés.

idegenség

Olvastam, hogy a prózaírók mérnökök, a költők felfedezők. Sőt, feltalálók. Ők azok, akik elvont fogalmakkal operálva, létrehoznak új tereket. Azt teszik lakhatóvá a mérnökök. A költőknek nem kellene integrálódniuk, nem kellene hétköznapi gondokkal foglalkozniuk, úgy élhetnének, mint az a londoni ismerősöm, akiből bíró lett, és azóta szinte megközelíthetetlen. Nem érintkezik senkivel, óvják a legenyhébb szélről is. Hogy megőrizze ünneplőruháját a hétköznapiakban. Volt alkalmam írni olyan helyen, ahol körülöttem senki nem beszélt magyarul. Úgy tudtam regényt írni, hogy a nyelve nem volt köznapi használatban. Hatékony állapot.

kérdés

Kijött a színpadra egy szép arcú, férfias hangú színész, szeggel kivert bőrdzsekiben, mint a rockerek, kiállt a zsúfolt sportcsarnok közönsége elé, és elszavalta az *Akasszátok fel a királyokat* című verset. Gyönyörű volt. Vérszomjasan tombolt a tömeg percekén át.

A bizonyosság hiányának salakja kemény rétegén lel bizonyosságra az emberiség. A metaforák megfejtésére nem marad energiája, mert azt felszívja a mindent ellepő információk hullámainak meglovagolása. A művészi átalakítás idejét felváltja az informatikai interfészek kora.

A legjobb kérdések azok, amelyekre nem tudjuk a választ, mondta Steven Weinberg fizikus, a pi-mezon felfedezője. A költői kérdésekre nincs válasz. Mire jó a költészet? A válasz egyszerű, arra, hogy költői kérdéseket tegyünk fel.

koreai úrleány

Fehér tüllruha, apró, virágmintás hímzéssel. Koromfekete hajában is fehér szalag, az is virágmintás. A tatai JAK-táborba jelentkezett be, és amikor megérkezett, mi épp az udvaron próbáltunk egy hangjátékot, amit este kellett előadnunk. Mondta, hogy Szöulban magyart tanult, jelenleg az ELTÉn doktorál, ha megengedjük, belenéz, mit csinálunk.

Összebarátkoztunk, Budapesten is találkoztunk vele. Petőfiből írta a disszertációját, és hogy kiegészítse az ösztöndíját, a Daewoo Bank kirendeltségénél vállalt irodai munkát. Aranyosnak hívták, mert magyarul senki nem tudta kiejteni a nevét, illetve, ha mégis kimondta, azt ő nem értette. Tünetényes volt azért is, mert a Petőfi korának nyelvét beszélte. Ön, uram, igen délceg és kegyes, hön óhajtanám, hogy fogadja hálámat, amiért megengedte, hogy megsemmélyem dicső előadásukat.

A mai napig álmodom vele, bár kicsinyded arca teljes homályba vész.

béna harcfi

Arany *Családi köre* a legszebb petőfis vers. Mindig vártam, hogy anyánk felolvassa. A szakadékok szélén egyensúlyozó életünket kimenekíthettük a szorongás világából. Anyánk, ha valamit fel kellett olvasnia nekünk, Aranyt vette elő. A *Családi kört* többféleképp is elő tudta adni, különböző hangon, katonától, paptól, tudóson át földművesig, mindenféle alakot megszemélyesítve olvasta, a végén a cigány jósnő szavalata is sorra került, csorgott a könnyünk, úgy neveltünk. Át lehetett kelni a kamaszkori szerelem felperzselte mezőkön, vagy a komoly kétségek elárasztotta mocsarakon, vagy bármilyen sivár és sötét terepen. Kilazultak a görcsök, megtelt a szoba fény-nyel, az emlékezés és a csendes duruzsoló tűz meghittségével. Amikor gyerekeimnek most már én olvasom a verset, mindig megjelenik Petőfi is.

Varga László Edgár

OKTÓBER VÉGÉN

a Sándornak

még nyílik a völgyben a semmi
még isten a padra leül
és sok kicsi könnyit ereszt
de ő is üres ma belül
már vár a süket bizonyosság
hogy itt hagy az éj meg az év
és tél szaga csapja meg orrát
így isten is jobb ha lelép

tán elmegy a túli világba
hol még igazabb is a vers
mert ott van a nagy magyar költő
(na tippelj csak másra ha mersz)
ki más lehet még nagyobb nála
ő egymaga bérci tető
bár egy kicsit nyeszle a válla
de ő a nagy ő csakis ő

és írna tovább a petőfi
ám rajta kozák lovasok...
de megvan az élete műve
és nem kicsike – noha sok
még írna tovább ez a bátor
de kardhegyü tolla pihen
a sándorok sándra: *a Sándor*
hisz meghala már – van ilyen

Szilágyi Márton

A SZEKULARIZÁLT APOKALIPSZIS

(PETŐFI SÁNDOR: SZÖRNYŰ IDŐ)

Ennek a versnek, amely Petőfi életében nem jelent meg nyomtatásban, s így csak meglehetősen későn került bele egyáltalán az életmű anyagába, külön jelentőséget kölcsönöz a tény, hogy ez a költő utolsónak fennmaradt verse. Ezt a kijelentést persze rögtön pontosítani kell: nem arról van szó, hogy Petőfi utolsónak szánt verséről van szó – noha az ilyen típusú verseket az utólagos értelmezések előszeretettel ruházzák fel valamiféle többletjelentéssel.¹ A költőnek lehettek akár ezután is költeményei, csak ezek nem maradtak ránk: Petőfi július 31-én tűnt el a segesvári csatában, tehát ideje még lett volna újabb verseket írni – s amennyiben valóban az ő holttestéről adott számot August von Heydte utólagos, 1854-es jelentése, akkor az is figyelemre méltó, hogy szerinte a holttest mellett szétszórt papírok is heverték; s ugyan nem tudjuk, ezek hivatalos, katonai iratok voltak-e vagy verskéziratok, de ez utóbbit sem lehet mindenestül kizárni.² Az utolsó jelleg jelen esetben azt az egyszerű technikai tényt jelenti, hogy Petőfi azon versgyűjtő füzetében, amely a tőle írt s az életművének remélt összkiadásába beiktatni kívánt verseket tartalmazta másolati tisztázat formájában, ez az utolsónak bejegyzett darab.³

A vers kézírata után a költő feltüntette a keletkezési helyszínt is: Mezőberény. Ez a lokalizálás segíthet a keletkezés időpontjának meghatározásában. Petőfi ugyanis, csalódva a politikában, Pestről menekülve, 1849. júl. 5. és 18. között Mezőberényben időzött unokatestvére, Orlay Petrics Soma családjánál. Ezen belül azonban nincs támpontunk arra, hogy pontosítsuk a datálást, bár annyi valószínű, hogy aligha az ottani tartózkodása legutolsó napján írta a verset, ha még volt ideje a gyűjtőfüzetbe bemásolni. Hatvany Lajos ugyan megpróbált közelebbi dátumot megadni, és július 11-e utánra tette a megírást, amikor a főváros, most már véglegesen és ellenállás nélkül, az ellenség kezére került.⁴ Ennek azonban ellene mond Petőfinek egy, Arany Jánoshoz intézett, július 11-i levele, amelyben éppen Szalontáról

várt híreket⁵ – azaz aligha lehettek hírei Pest elestéről, s így ezek értelem-szerűen nem is befolyásolhatták.⁶

A vers először 1868-ban jelent meg, Vadnai Károlynak köszönhetően a *Vasárnapi Ujságban*.⁷ A közlésről a kiadó lábjegyzete a következőt mondta: „Petőfi egykori nejének nemrég bekövetkezett halálakor hátrahagyott irományai közt megtaláltatott a Petőfi Sándor saját kezével, idő rendben összeírt költemények utolsó fogása is.”⁸ Azaz a közlés a kéziratgyűjtő füzet alapján készült. Kötetben aztán Petőfi 1874-es, úgynevezett díszkiadásában látott napvilágot,⁹ ezzel kezdődött el az életmű részeként (és záródarabjaként) való funkcionálása.

A vers címe sajátos paradoxont foglal magában: „szörnyű”, de nem az „utolsó” időkről szóló közlés ígértetik be, azaz a végítéletéről szóló beszéd-mód már rögtön itt felfüggesztődik. Ez a hiány Petőfi egész költői életművének a kontextusában igen erős állítás. Ez a mű ugyanis egy olyan önreflexív versbeszédre épül, amelynek bemérési pontjai a korábbi életműben vannak elszórva, s ez a vers ezekre nemcsak visszautal, hanem érvénytelennek is minősíti azokat.

Ezek közül a legfontosabb az a verscsoport, amelyet „forradalmi látomásversek”-nek nevez a szakirodalom, az apokalipszis nyelvét felhasználó és szemléletét közvetítő műveket tartalmaz. (Megjegyzendő, hogy tudomásom szerint ez a terminus nem túl régi, s az 1980-as évek elejétől bevezetett, akkor nagy vihart kiváltó, új gimnáziumi irodalom-tankönyvben bukkant föl először, tehát megfogalmazója, minden valószínűség szerint, a Petőfi-fejezetek szerzője, Veres András nem mérte fel előzetesen irodalomtörténeti szaktanulmányokban teherbírását és lehetséges hatókörét, mégis hamar bevett terminussá vált a kifejezés.)¹⁰ Ezeknek az ún. „forradalmi” verseknek pedig a végső tétje az emberi történelem üdvtörténeti lezárultát jelentő végső állapot elérése volt, amelyben az ezt előkészítő végső csata „jók” és „gonoszok” között lezárul, s megtörténik az isteni igazságtétel. Erre számos vers idézhető, *Az ítélettől egészen az Egy gondolat bánt engemet* címűig. Petőfi költészetében ez a forradalom: nem egy reális történeti időben megtörténő, társadalmi érdekű folyamat, hanem egy erősen morális hangoltságú, üdvtörténetileg megalapozott, logikai végpont, amely lezárja az emberi történelem minden látszólagos esetlegességét.¹¹ (S bizonyos mértékig más műfajú, nem lírai jellegű, hanem prózai szövegeiben is ez a felfogás ütközik a társadalmi cselekvés valódi körülményeivel, s gyakran marad alul az eszményhez képest az, ami mégis megtörténik – ám mindezeknek is világos a morális alapozása).

Ez az, ami itt felszámolódik, pontosabban csak a teljes hiánya mutatkozik meg.

A vers egy ószövetségi, büntető Isten-kép felvillantásával indul („Talán az ég / megesküvék”): a bűnösnek bizonyuló, kiválasztott, de elpártolt népet („a magyart”) eltörölni szándékszik a Teremtő. Ez bibliai parafrázis (1Móz 6), csak itt nem a vízözön-pusztítás, hanem a vérözön és a döghalál a büntetés eszköze – ezt a felcserélést víz és vér között Petőfi életművében már 1846-ban láthattuk a *Levél Várady Antalhoz* című versben („Már vízözön volt, most egy vérözön kell”).

A magyarság teljes kiirtásának az isteni szándéka az egykor kiválasztott, de immár Istentől elvetett nép státuszát mutatja – egy olyan népet, amelyet az 1849-es versek többször minősítettek kifejezetten Isten népének (*Európa csendes, újra csendes; Jött a halál; Föl a szent háborúra!*). A kard pedig, amely a korábbi versekben egyértelműen szabadság-szimbólum, s ilyen módon a magyarság attribútuma volt (*Európa csendes, újra csendes; Jött a halál*), immár a kiirtás eszköze, s azoknak a meg nem nevezett, arctalan erőknak a kezében van, amelyek a pusztítás munkáját folytatják („villog ellenünk / A fél világnak kardja.”).

Az „Egy szálig elveszünk-e mi?” mondat sem újdonság Petőfi költészetében: a nemzet végső kipusztulását kifejező fordulat felbukkant már korábban, *A szabadsághoz* című versben (1848. [márc. 27.]),¹² s a későbbiekben Petőfi háborúval kapcsolatos verseinek a hangsúlyos részévé válik: *Ismét magyar lett a magyar...* (1848. [júl.]), *A nemzetgyűléshez* (1848. júl. 4.), *Föl a szent háborúra!* (1849. [jún. 20–30]). Csak most ez itt nem egyszerű költői kérdés, amelynek az értelme a rá adott tagadó válaszban áll (hiszen ha úgy lesz, annak is van értelme... – ahogyan ezt a korábbi versek retorikája beépítette a versszövegbe), hanem az elkövetkezendők megjövedölése. Ami történt s történik, nem készíti elő az emberi történelem végét, az üdvtörténeti értelmű „utolsó ítélet”-et. Nincs apokalipszis, csak pusztulás: egy nemzet vége. Ebben az értelemben a vers folytatója és betetőzője a magyarság eltűnését és a „herderi jóslat” árnyékát viselő szövegeknek is.¹³ S benne van az ossziáni költőmodell lehetősége – de negativitásában. Ez magára a Petőfi-életműre is visszautal, egy nem is túl sokkal korábbi szövegre, amely a lírai én feladatát még éppen ebben a megörökítésben látta volna. Lássuk a két szöveghelyet!

„Egy szálig elveszünk-e mi?
Vagy fog maradni valaki,
Leírni e

Vad fekete
Időket a világnak?
S ha lesz ember, ki megmarad,
El tudja e gyászdolgokat
Beszélni, mint valának?”

Amit itt Petőfi visszavon, az egy nem sokkal korábban (1849. március [6–7.]), Marosvásárhelyen keletkezett versében (*Bizony mondom, hogy győz most a magyar...*) van igen szépen kifejtve, a költői hivatás közösségi emlékezetet őrző, ossziáni modell újrafogalmazásaként; a legendás gael dalnok, Osszián volt ugyanis a mitikus példája annak a szerepmodellnek, amely népe teljes kipusztulása után egyedül az utoljára életben maradt költő memóriájában és költői műveiben őrizte meg a hősi csaták emlékeztét – ezt pedig Macpherson nevezetes, egykorúan fordításnak nevezett, de mint utólag kiderült, saját magától alkotott, imitációs műve népszerűsítette Európa-szerte (s amelyet ennek feltárulása után sokáig sommásan hamisításnak bélyegeztek):¹⁴

„Tudom, hogy a golyó nekem nem vét,
Tudom, hogy a sors őriz engemet,
Hogy engemet megölni nem lehet,
Mert én leszek, nekem kell lenni, ki
Ha elleninket mind a föld fedí,
Megéneklek majd diadalmadat,
Szabadság, és a szent halottakat,
A kiknek vére volt keresztvized,
S halálhörgése bölcsőénéked;”

Ehhez a szerepértelmezéshez képest a *Szörnyű idő* már ennek a magabiztosságnak a teljes hiányáról árulkodik, s logikailag is mintha egy tölcser szűkülését követné: ami bekövetkezik, azt nincs, aki túlélje; de ha valaki túléli, nem tudja elmondani, mert nincsenek rá szavak; s ha mégis elmondja, nincs, aki elhiggye. Azaz úgy summázhatjuk ennek a lényegét, hogy az egész küzdelemnek nem volt semmi értelme, mégsem az emberiség nembeli javáért vagy a transzcendens igazságért folyt (ahogyan ezt korábbi Petőfi-versek még heroikusan állították), hiszen sem isteni tanúság nincs az áldozat mellett (az „utolsó ítélet” éppen ez lehetne), sem emberi részvét.

Marad az egyetlen lehetséges minősítés: ez csupán mese. A fantázia terméke, elképzelt, nem valóságos esemény. Ez a tragikus irónia egyszerre vonja kétségbe a költő és a történetíró hivatását és kompetenciáját: a lírai én egyik sem lehet immár. Amiről beszélni tud, az nem tekinthető az igazság

státuszában lévőnek (ahhoz túl szörnyű), de nem lehet költői hitele sem, mert túlmegegy a fantázián is.

Szörényi László tanulmánya, amely talán először nézett szembe ennek a versnek a jelentőségével, ezt egy nagy hatású szintagmában összegezte: apokalipszis helyett kataklizma.¹⁵ A különbség valóban lényegbevágó: a pusztulást (amely ez esetben egy nemzeti közösség totális felszámolódása) képes-e a lírai én a transzcendens értelemadás fényében úgy szemlélni, mint amely valami isteni terv beteljesüléséhez visz közelebb. Petőfi korábbi versei – nemcsak lírai művei, hanem még az 1848-as év nagy összegző verses epikai műve, *Az apostol* is¹⁶ – azt mutatták, hogy lehetséges egy ilyen világkép, szemlélhető a világ az apokaliptikus látásmód jegyében. A *Szörnyű idő* azonban már nem ennek jegyében született. Ennek a tüzetes és alapos feltárása Szörényi tanulmányának az érdeme. A szerző itt megtalált egy olyan pontot a Petőfi-életműben, ahonnan visszamenőleg is át lehetett volna írni a költő világképének legfontosabb tendenciáiról szóló irodalomtörténeti narratívákat – akár a Petőfi forradalmi verseivel alapvetően és mélyebben nem foglalkozó Horváth János klasszikus nagy összegzését,¹⁷ akár a Horváthot opponáló, de azzal gondolati tartalom és anyagismeret dolgában versengeni nem tudó marxista modellt, amelyet Pándi Pál próbált meg hegemon módon képviselni.¹⁸ A hetvenes évek szakmai kontextusában ez erősen polemikus álláspont volt, még akkor is, ha Szörényi nem élezte ki az alapvető véleménykülönbséget, s tanulmányát egy meglehetősen eldugott helyen jelentette meg, a Petőfi Irodalmi Múzeum évkönyvében (még ha évfordulós kiadványban is). Alighanem ez a fajta marginalitás is hozzájárult ahhoz (bár ez nyilván nem a teljes magyarázat), hogy a dolgozat nem keltett jelentős feltűnést, s ami a legfontosabb, nem keltett nyilvános vitát: érdekes módon a korszak nagy Petőfi-vitája, amúgy meglehetősen egyenlőtlen feltételekkel és igen sovány szakmai eredménnyel, Fekete Sándor és Lukácsy Sándor között zajlott le Petőfi forradalmiságának a mibenlétéről.¹⁹ Szörényi László viszont annyiban hagyta nagy jelentőségű felismeréseit (még ha 1989-ben felvette is első reprezentatív tanulmánykötetébe a tanulmányt), és soha sem bontotta ki a kezdeményezéseit, pedig ez alapvetően átírhatta volna a „forradalmár Petőfi” 70-es években kanonizálódott képét (igaz, mivel senki nem vitatta a tanulmányát, még csak a vitaszituáció sem ösztönözte a részletesebb kifejtésre). Pedig, mondhatnám, ez írta volna át igazán a Petőfi-kérdést, s nem az az eldönthetetlen (s nem túlságosan termékeny) dilemma, amely körül Fekete és Lukácsy öltre ment, hogy tudniillik a költő buonarottianus forradalmár volt-e.

Amit Szörényi kezdeményezett, annak igazából utólag (s talán éppen mostanról) látszik a jelentősége: ő ismerte föl azt először, hogy a *Szörnyű idő*-ben egy apokaliptikus beszédmód vége jelenik meg, s egybeesik Petőfi életművének lezárultával. Tehát ez az utolsó szó, amelyet a költő lírai életműve kimondott. S Szörényi tanulmányából az is következett (volna), hogyha innen a végpontból próbálunk meg visszatekinteni az életmű korábbi vonulataira, akkor az egész 48–49-es verscsoportnak (illetve az ezt előkészítő korábbi verseknek is) egészen más hangsúlyokra épülő értelem adható, mint amelyet a forradalmár Petőfi korábban elrajzolt, marxista víziója sugallt.

Sajnos azonban, ez a tudománytörténet ki nem aknázott lehetőségei közé tartozik: Szörényi nem építette ki a koncepcióját, nem írta meg részletesen ezt az ötletét – a Petőfi-kutatás nagy kárára. S ami legalább ekkora baj, hogy azóta mások sem próbálták meg továbbgondolni az ott megpendített gondolatokat. A Szörényi-tanulmányra tett – mindig elismerő, de mindig sommás, részletekbe bele nem ereszkedő – utalások helyettesítették a következtetések levonását.

De talán még most sem késő.

Szegedy-Maszák Mihály egy régi tanulmányában Vörösmarty költői teljesítményét jellemezte úgy, hogy a „keresztény apokalipszis laicizálása”-t végezte el 1849 utáni verseiben.²⁰ Érdekes meghosszabítanunk az állítást: a végső lépést Petőfi tette meg, még 1849 tavaszán.

JEGYZETEK

¹ Erről a masszív és kultikus elemeket sem nélkülöző értelmezési hagyományról lásd Szilágyi Márton, Egy Arany-szöveg és az „utolsóvers-szindróma”, *Kalligram*, 28. évf. (2019), 12. sz., 93–95.

² Vö. Hermann Róbert, A segesvár-fehéregyházai ütközet és Petőfi halála – a kutatás kérdőjelei = Uő., Reformkor, forradalom, szabadságharc: *Válogatott tanulmányok*, Bp., Line Design, 2016, 249–271. Különösen: 253–255.

³ Országos Széchényi Könyvtár Kézirattár, Fond VII/12. „Nagy negyedréti alakú (20,5 x 26,2 cm), 16 fólió terjedelmű, bekötésre készült kézirat. 2 – 2 levél összefügg, de az egymásba tett lapok nincsenek összefűzve. Az 1–2. és 24–32. lapok számozatlanok, a 3–23. lapokat Petőfi számozta be. A 2, 20. és 24–32. üres lapok kivételével írás a levelek mindkét lapján. Autográf. Minden vers új lapon kezdődik; a zárójelbe tett keletkezési hely és alatta egy rövid vízszintes vonal zárja a költeményeket. Az első lap felső felének közepén látható a „(...) három sorba írt cím”: *Petőfi Sándor / Költeményei /1849*. A kézirat leírása a kritikai kiadásban: Petőfi Sándor

levelezése: Függelék (Vegyes feljegyzések, szerkesztői jegyzetek, dedikációk, másolatok, rajzok) – Pótlás a kiadás korábban megjelent köteteihez, s. a. r. Kiss József – V. Nyilassy Vilma, függelék H. Törő Györgyi, pótlás Kiss József, Bp., Akadémiai, 1964 (Petőfi Sándor Összes Művei VII.) [a továbbiakban: PSÖM VII.], 623.

⁴ Hatvany Lajos, *Így élt Petőfi*, I–II. kötet, 2., javított kiadás, szerk. Kiss József – Pándi Pál, Bp., Akadémiai, 1967, II. 786.

⁵ „Hát ti mit csináltok, hogy vagytok? add tudtomra, valamint azokat is, a mik az utóbbi időkben a világon és Magyarországon történtek, mert én, mióta Pestet elhagytam, semmit sem tudok.” Petőfi Sándor Arany Jánosnak, Mezőberény, 1849. júl. 11. = PSÖM VII. 215.

⁶ A kritikai kiadást Kerényi Ferenc készítette, de Kerényi 2008-as halálával befejezetlenül maradt 6. kötete – amelyet e sorok szerzőjének kell befejeznie, s készülése folyamatban van – ezekre az adatokra építette a vers datálását.

⁷ Szörnyű idő: Petőfi utolsó költeménye, *Vasárnapi Ujság*, 15. évf. (1868), 52. sz. (dec. 27.), 633.

⁸ Uo.

⁹ *Petőfi Sándor költeményei*, Hiteles kéziratok alapján megigazított és hazai művészek rajzaival díszített 1. teljes kiadás, Bp., 1874, 569–570. A kiadás háttéréről lásd T. Szabó Levente, *A megszelídített Petőfi? Az 1874-es Petőfi-díszkiadás körüli vita és a korabeli Petőfi-filológia egyidejű egyidejűtlenségei* = „Szirt a habok közt”: *Tanulmányok Imre László 70. születésnapjára*, szerk. Bényei Péter – Gönczy Monika – S. Varga Pál, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2014, 158–171.

¹⁰ Szegedy-Maszák Mihály – Veres András – Bojtár Endre – Horváth Iván – Szörényi László – Zemplényi Ferenc, *Irodalom II. A gimnázium II. osztálya számára*, Bp., Tankönyvkiadó, [1980.]

¹¹ Erről lásd bővebben Szilágyi Márton, *A magyar romantika ikerszármazékai: Jókai Mór és Petőfi Sándor*, Bp., Osiris, 2021 (Osiris Irodalomtörténet. Tanulmányok), 149–160.

¹² Itt és a továbbiakban a versek datálásakor azokat az időpontokat adom meg, amelyeket a Kerényi Ferenc készítette, befejezetlen kritikai kiadás határozott meg, s amelyek majd ilyenformán az elkészült kötetben is a legújabb álláspontot fogják jelenteni.

¹³ Ennek a verscsoportnak egy korábbi darabjáról, Vörösmarty Mihály *Szózatáról* lásd Szilágyi Márton, „Miért én éltem, az már dűlve van”: *Vörösmarty-tanulmányok*, Bp., Kalligram, 2021, 180–192.

¹⁴ Vö. az utalás tágabb környezetére: Hartvig Gabriella, *Az Osszián-kultusz Magyarországon = A nyelvújítás kora*, szerk. Tóth Orsolya, Pécs, Kronosz, 2021, 119–134.

¹⁵ Szörényi László, Apokalipszis helyett kataklizma: A Szörnyű idő elemzése = *A Petőfi Irodalmi Múzeum évkönyve* 10., szerk. V. Nyilassy Vilma, Bp., Népművelési Propaganda Iroda, 1973, 171–186. Kötetben más címen: *Apokalipszis helyett kataklizma: Petőfi utolsó verse* = Szörényi László, „Multaddal valamit kezdeni”: *Tanulmányok*, Bp., Magvető, 1989 (JAK-füzetek 45.), 94–118.

¹⁶ Erről lásd Szilágyi Márton, *A magyar romantika ikerszállagjai: Jókai Mór és Petőfi Sándor*, Bp., Osiris, 2021 (Osiris Irodalomtörténet. Tanulmányok), 178–197.

¹⁷ Horváth János, *Petőfi Sándor*, Bp., Pallas, 1922.

¹⁸ Megjegyzendő, hogy Pándi soha nem írta meg Petőfi 48–49-es időszakának monografikus feldolgozását. Legfőbb szakmai teljesítménye e területen egy társszerzővel közösen írt népszerű életrajz, néhány részmonográfia s egy tanulmánykötet (nem számítván most tanulmányait s a tőle szerkesztett tanulmányköteteket): Pándi Pál – Pálmai Kálmán, *Petőfi Sándor*, Bp., Gondolat, 1973 (Nagy magyar írók); Pándi Pál, *Petőfi 1.: A költő útja 1844 végéig*, Bp., Szépirodalmi, 1961. (2., javított kiadása: 1982); Uő., „Kisértéktárás” Magyarországon: az utópista szocialista és kommunista eszmék jelentkezése a reformkorban, I–II. kötet, Bp., Magvető, 1972; Uő., *Petőfi és nacionalizmus*, Bp., Akadémiai, 1974 (Korunk tudománya); Uő., *Első aranykorunk: Cikkek, tanulmányok a magyar felvilágosodás és reformkor irodalmáról*, Bp., Szépirodalmi, 1976.

¹⁹ A vita csak felemás módon kerülhetett a nyilvánosság elé: Fekete Sándor tanulmányai és könyvei, amelyek álláspontját tükrözték, megjelenhettek (a legfontosabbak: Fekete Sándor, *Mezítláb a szentegyházban: Cikkek Petőfiről és kortársairól*, Bp., Magvető, 1971; Uő., *Petőfi romantikájának forrásai*, Bp., Akadémiai, 1972 [Irodalomtörténeti füzetek 77.]; Uő., *Számadás az ünnepéről: Régi viták – mai megközelítésben*, Bp., Magvető, 1975. A többi idevonható írás részletes felsorolása: Fekete Sándor, *Petőfi evangéliuma: A költő és a francia forradalmak*, Bp., Kossuth, 1989, 377.), míg Lukácsy Sándor könyvterjedelmű vitáirata nem kapott nyilvánosságot. Így amikor ez, a vitához hozzászólni akaró monográfia megszületése után több évtizeddel megjelenhetett, szinte már csak tudománytörténeti leletként volt érdekes: Lukácsy Sándor, *Petőfi eszmerokonai*, Bp., Argumentum, 2001 (Irodalomtörténeti füzetek 150.). Nem is volt érdemi visszhangja. Mintha mindenki zavartan hallgatott volna róla...

²⁰ Szegedy-Maszák Mihály, *A kozmikus tragédia romantikus látomása* (Az *Előszó* helye Vörösmarty költészetében) = Uő., *Világkép és stílus: Történeti-poétikai tanulmányok*, Bp., Magvető, 1980 (Elvek és utak), 182–220. Különösen: 186–189.

SAECULUM

mint dagasztóasszonyok kezein az erek,
ismét lüktet a hajnal, a *kibérlett lelkiismeret*,
öreg és bűdös, fogaimmal őrlöm majd reggelre
a kávébabot, gyilkos leszek, ha megmaradok.

hát így készül a pannon férfi,
ha nem ölik meg, végez magával,
beteg lesz, megtámadják a férgek,
fürtjén rohad, pedig még életben van.

költő volnék, kinek szíve csupán temető,
hol nagy báltermek kezdődnek,
hogyan szűk sikátorokban végződhetnek.
azt hiszem, amit most látok,
ez a plátói magyarság, azt hiszem,
ez nem érte meg.

kik ezek, akik elveszítik a világot?
hol létrejött a szépség a diszkriminációért,
ott nem születhet mindenki rímhányónak.

sötét e földrész, s *ráfeküdt az éj*,
kémények nyerítik a füstöt hasa alatt,
pedig szeretnek az istenek engem,
ahogyan megöröklöm akaratom,
próbáltam az a tücsök lenni,
ki a hangyák életét éli,
de mi önszántunkból lettünk tömeg,
mint vergődő fény tűhegyek peremén.

PETŐFI. KÖNNYŰ BOLONDOKAT BESZÉLNI MAGYARORSZÁGON

egyszer kell ezt elmondani de jól
mert bolondot nem fogok csinálni magamból
hogyan újra meg újra belekezdjek

kisfiú koromban szavaltam én is petőfi-verset
nem tudom hányszor
kokárdát tűztünk a kisdobosnyakkendő mellé
március tizenötödikén
és kiálltunk
és megtapsoltak minket
más nem történt hiába nézek
megmarkolható nyolcvanas évek
kődös borsodi bányavidék
minden a semmié lett

az iskolában persze kipingáltam én is
az arcát a tankönyvben ahogyan mindenki
és sokszor elskandáltuk hogy gatyába' táncol
de ez nem a korszellem volt vagy az őrsi gyűlés
hanem csak a gyerekkor amikor mindent szabad még
amikor menni kell a többiek után
vagy előttük járni a rossz példával
a tanárok s a tankönyvek malasztjával szemben

vicces mégis a kilencvenes években lett
a szibériai kutatás idején
amikor úgy különben mindenféle baj jött
lemarták a húst az emberről azok az idők azok a politikák
azok a politikusok azok a pártok
és akkor még ki akarták vakarni ezt a mítoszt is
de nem ment bár sokáig tartott

és nem is lehetett igazán odafigyelni
mit maszatoltak össze és hogyan és hányszor
de már amúgy is mindegy lett mert közben
jött a nagy magyarkodás és ellaposodott minden
az ünnepek a frázisok a betanult lózungok
elsőre is untam a könnyökön jött ki az egész
humortalanul üzente az a sok fej
hogyan nincsen itt semmi dolgom
se másnak semmilyen
közben meg már az egész egy vicc volt
és még mindig egyre viccesebb lett
amit műveltek
azok a politikusok azok a pártok
anyátok

innentől kellene mondanom nagyon jól
nehogy bolondot csináljak magamból

kis híján elhittem hogy nincsen dolgom tényleg
beszélni írni gondolkodni róla nekem nem megy
nem lehet
mert sose lesz személyes tétel
főleg hogy van amit nem is igazán értek

úgy láttam egy halott költőnek
mégiscsak könnyebb megúsznia a diktatúrát
mert lepereg róla és nem érinti meg őt csak akarja
ám semmiképpen sem lesz a diktatúráé
hisz éppen attól nagy a nagy költő
életműve kihúzza a szutyokból úgyis
sőt el se sülyedhet
ám a demokráciában meg
amikor az ünnepi beszéd lényege
hogy ő is ránk szavazna ha élne
lehúzzák lenyúlják tönkreteszik
ezek a politikusok ezek a pártok
anyátok

de igazam ebben sem lett
mint soha semmiben
mert a diktatúra is megfogta bemocskolta csak aztán múlt lett
petőfi meg petőfi volt és petőfi maradt
ami meg most van az most fogja meg most mocskolja be
de valószínűleg csak ennyi a különbség
a diktatúra és a most között
petőfi azután is petőfi marad
mikor majd a mostra is azt mondja a könyvünk
hogy félig diktatúra volt vagy tán egészen az
mert minden megint ugyanaz
elnökök politikusok pártok
a kurva anyátok

most kellene ezt itt nagyon szépen és jól
nem szabad bolondot csinálnom magamból

sok semmilyen évnek kellett eltelnie
míg egyszer a funar-éra végén kolozsváron ért március idusa
a biasini-szálloda előtti rengeteg ember közt ott álldogáltam én is
az árva tápos és bámultam a magasban a táblát
ismeretlen téren ismerős zászlók alatt
biztonságos állami ünnep fizetett szónoka híján
a frázisok között nem bolyongott senki
vagy legalábbis nem azok között a frázisok között bolyongott
de nem is ami elhangzott hanem ahogyan mondták
és nem is a szónokok hanem akik ott állva skandáltak
s énekelték nemzeti dal himnusz szózat
úgy robbant ki belőlük minden hang és szótag
hogy énbennem egyszerre megdörrent a tizenkilencedik század
és elemi erővel tört rám
amit már-már elfeledtem
hogy ez az ember
az életét adta azért amit leírt
meghalt nem játszott
attól hogy nem értem
nem viccelt meghalt

attól hogy nem értem
s hogy nekem nincs az az eszme
sőt semmilyen eszme sincs
őneki volt és magát adta érte

nem volt ebben semmi szégyen
és küldetés sem támadt bennem
inkább csak életre kelt amiről azt hittem
halva született valahogy
abban az országban ahol
az elnökök a politikusok a pártok
hej de nem foghatom rátok
mert olyan lennék mint ti
a jó kurva anyátok

egyszer kellett volna elmondanom ezt jól
de már látom hogy bolondot csinálok magamból

egy hete sincs hogy életemben először beszéltem kicsit róla
jókedvvel utaztam váradról nagykárolyba
mégis letörve jöttem onnan vissza tápiába
pedig nem történt semmi baj sem
petőfi szerelemre gyűlésének városában
csak éppen belém döccent az úton amit lassan egy éve érzek
de egészen mégis csak akkor értettem meg
hogy mit is jelent hogy nincsen már célom semmi
nincsen már amiért ide vagy oda menni
csak maga az út van amit végig kell járnom
és épp csak most halt meg a legjobb barátom
őt indulok temetni ha befejezem a verset
és vele az igényt az értelmes szabadságra
és a szerelembe vetett hitet
az övét a sajátomat

márpedig épp e kettő nélkül nem lehet erről beszélni jól
nem csoda hogy a végén mégis bolondot csináltam magamból

(PS.)

„Ismerd meg mostan népedet”

Mit mondana a hazámról?
Lenne emigráns az időben,
hogy az mint tornacsukát, kinőtten,
nagy ívvel lerúgja magáról?

Vagy hagyná, hogy sorvadjon tetté a lét,
mint folyton átvert, balek vőlegény,
várva, hogy valami értelmet rejtő remény
igazolja másnak szentelt életét?

Tudná, hogy mindenhol, de csak messzi jó,
– jobb. Talán. Ebben nem ismerne tréfát,
hogy mit választana, miután kettévált
haza és progresszió.

S kéne-e ő a hazámnak? Élve.
Gondolkodva, pörös szájával.
Nyomorogna költőként, mert hogy „naná, rá vall”,
mikor pénztárosként megélné?

Kilépne-e a szoborszilárdságból,
eljönne-e a síri világba,
próbálkozna-e, persze, mind hiába,
aztán lehetne, közmunkában, Valamilyen Sándor.

Vagy megszokná. Elülne csendes riadtan.
Cigiről cigire gyűjtva, olcsó szesztől elázva.
Pár évente ösztöndíjra pályázna
– nem kapna. Épp nem lenne divatban.

Egy-egy petíció feltűnne hibásan leírt neve,
„Tiltakozunk!”-értelmisség lenne,
vagy „béke barátja”- némaságot érlelné
szívében a haza rongy élete?

Hagyjuk. Ajka örömteli végszavát ismered,
tenyeres-talpas magyar. Rab vagy és szabad.
A halál tündérországa nézd a táblát: ne zavarjanak.
Csendesedjünk, ahogy pislákoló lámpafény sistereg.

Emlékezni lehunyt szemmel, némán, magunkban is lehet.

PETŐFI A MAGASBAN

FLORILEGIUM

„Dörmögj, testvér, egy sor Petőfit,
köréd varázskör teremtődik.”
(Illyés Gyula: *Haza a magasban*, 1937)

Hányszor idézik (idézzük) fel Illyés Gyula szép óhaját, sóhaját a költészetnek – a társadalommal szemben tanúsított – vigasztaló, panaceát ígérő jellegéről, s Petőfi figurájának és költészetének (akár *egy* sorának!) varázsos, mitikus erejéről, hatalmáról; ám rendre elfelejtjük feltenni a nagy kérdést: *milyen* varázskört teremt is a Petőfi-hivatkozás, s mi is lehet e *körön* belül és kívül?

S hányszor idézik (idézzük) fel Babits Mihály nemesen felháborodott nagy kiáltását az akkor éppen aktuális Petőfi-ünnep hamisságát látván: „Hol a szem, szemével farkasszemet nézni? / Ki meri meglátni, ki meri idézni / az igazi arcát?” (*Petőfi koszorúi*, 1923): ám rendre elfelejtjük feltenni a nagy kérdést: *milyen* is volt/lehetett Petőfi *igazi* arca; s azt is elfelejtjük megkérdezni, miért is kellene egy álarcot (még ha zseniálarcot is) viselő *nyárspolgárral* (aminek Babits tekintette és állította Petőfit) farkasszemet néznünk?

Hisz Petőfiről (sőt: talán a sok-sok író-, költőtárs közül legkivált róla) soha nem fogjuk megtudni, milyen is volt *igazi* alakja, költészete milyen *varázssal* hat több mint másfél évszáda – mind élete, mind figurája, mind poézise számtalan szemszögből nyert már megvilágítást és perspektívát; s hiába mondja róla Ady Endre, hogy „osztályozhatatlan” volt, ő is, s más írók-költők is (hisz ne feledjük: Petőfiről a maga korától napjainkig minden számottevő magyar irodalmár nyilatkozott, akár így, akár úgy) folyamatosan „osztályozzák” emlékét, s „igazságként” adják elő saját véleményüket; minek következtében élete és műve oly sokféle fénytörésben és színrebon-tásban csillámlik, hogy időnként még az a kísértő gondolat is felmerülhet-ne: nem lehet-e vajon e csillámlás maga is oly érdekes és tanulságos, mint a mindezt kiváltó hajdani alany és tárgy?

Ez a kis esszé (azaz nagyon szűkmarkúan válogatott gyűjtemény) e csillámlást akarja érzékeltetni, kizárólag költői vallomásokon és műveken ke-

resztül, minden kommentár nélkül, oly módon, hogy az idézett alkotók és versek közé vagy köré nem kíván esztétikai vagy kanonikus hierarchiát építeni: Petőfi költői megidezésében helye van a legnagyobb és legkisebb költészetnek is – Petőfiből mindenki, zseni és dilettáns egyaránt részesül; sőt, alighanem magyar nemzetkarakterológiai vagy magyar kultúrantropológiai megállapításként is olvasható Szilágyi Ákosnak (azaz: *Posztpetőfi Sándor-nak*) frivol, de bölcs játéka:

„Egyszer mindenki volt Petőfi.
Egyszer mindenki lesz.
Emlékét őrzi honfi, búfi,
Turf és békáeref.

Egyszer mindenki lesz Petőfi.
Egyszer mindenki volt.
Unbánfi, népfí, tökfí, bakfi –
Sok-sok futóbolond.”

*

Petőfi a népmesei csodahős (*Petőfi a magyar nemzet büszkesége*. Élete folyását a magyar nép számára versekben megírta Váradi Antal, 1886; Nagy László: *Föltámadt piros csizma*. Petőfi Sándor születésnapjára, 1973):

„Én jó magyar népem! megáldott az Isten,
Becsületes szívvel, mely mindig segítsen,
Honodul ad tejjel-mézzel folyó földet.
Földi boldogsággal kívánhatsz-e többet?

Igaz, vala részed hosszú szenvedésben...
De minden könnycsepped fel van írva régen.
S minden bánatodra lőn vigasztalásod;
Sírt te lételednek még egyik sem ásott.

S támaszt tebelőled az Úr prófétákat,
A kik nagygyá tegyék gyönyörű hazádat;
S te belőled támad a nép kebeléből
Az, kinek Európa ragyog nagy hírétől.

Hanem Messiás – nem nagy palotában,
Születik, s csarnokok fényes márványában –
De a szalmakunyhók alacsony küszöbe
Az, hová az isten angyalát küldi be!

Szóllok néked ímé Petőfi Sándorról,
Kis-Körös egyszerű polgári fiáról,
Kinek dolgát Isten felvitte az égig,
Híre-neve fényét királyok beszélik.”

*

„Lélekzendítő asszonylábbon
súlyomideg-varrottasan
föltámadt piros csizma kísért
megostorozott délibáb
orra vasának újhold a minta
szögeinek csillagmező
úgy szikrázik egyetemes télben
hogyan tébolyog itt legalul
ahol mi fekszünk behavazva
sebzetten, csonkán éktelenül
üres a bölcső, a harctér teljes:
balsors-csinálta babákkal néma
s föltámadt piros csizma a síkon
szívünk dombjának dúvadja már
végzet-igézte agyunkon táncol
sarkantyúzza a dögöket is
mit akar, mit akar, azt akarja
szeresse ez a nagy havú ország
kövesse holt és eleven
föltámadt piros csizma kísért
aki hordja, ki az a barna?
könyökölj fel a hóban és látod
nem Júlia a síkon, de más
a Génius keresi Sándort, sarka
rúgja a tölgyet, dől róla a dér
s ahol a dárdák és lángok állnak

medvebundás győzők kezében
világos vérrel meging a pohár
föltámadt piros csizma a síkon
eszélős látomás volna csak?
hát nem szebb az ujjászületés
hó-alatti kárhozatunknál?
lélekzem a télben, fohászkodom
föltámadt piros csizma, csak zaklass
te irgalmatlan édes, te fényes
csikorogd széjjel a szívünk havát!”

*

Petőfi a költő-Messiás (Tóth Kálmán: *Egy költő mellett*, 1853; Kányádi Sándor: *Zarándokút*, 1977; Juhász Ferenc: *Petőfi*, 1848. 1988):

„Nézem dalaidat lelkemnek szemével,
Fejem zúg, szívem ver, és elborít a láz,
Nem merlek vizsgálni, nehogy megőrüljek,
Mint egy istenséget kutató csillagász.
Érezem lelkednek mindenhatóságát,
De a nagy egészet nem fogom föl benned...
Egy-egy dalban nézlek, és úgy értelek meg.
Mint egy kis kenyérben a megváltó testet.

...És még holmi piszkos istentelen ajkak
Másokkal mondanak egyformának téged!
Szelíd fiú vagyok, – de hogyha ezt hallom,
Szinte fogam csattog, majd megesz a méreg.”

*

„Mellettem hatalmas gépkocsik húznak el,
porfelhőjüktől még az ég sem látszik,
előttem szent Petőfi Sándor gyalogol
a körtefától a kukoricásig...”

*

„És csak te vagy.

És csak te vagy! Aki semmivé-itatódtál, mint a földre-csorgott könny. Mint a földre-csorgott könny. Könny, könny, könny, könny. Hiszen a könnynek csak kis nedv-árnyéka van a föld ólompikkelyein, ólom-pórusain, ólomrügyein, ólomkráterein, ólom-lemezkéin, csöpp nedvesség-sziget a könny, a lecsorgott könny a szürke kéreg rostjain, szőrein, csöpp dermedő árny-üzenet, nedvesség-fátyol, amit szóttanúl fölszív a mohó hajszálcsovésség, pára-pihévé csókol a fény, aztán csak a föld, a föld, a föld, a föld, a föld. Nem földre-hullott vércsöpp voltál, hiszen a vér zöldlila bőrt növeszt a szór-ránc földpikkelyekre, bőrsz roszda-csillagot, kék szilvabőrhöz hasonló aszalék-medúzáat, hiszen a vérnek barna élet-nyoma van, hiszen a vércsöpp piros selyempók arany-rothadásban. Mint csöpp barna szivacs, csöpp barna szivacs-állat, merev, fodros, csipkés, szítás barna zsákállat a vércsöpp a földben, földbe-súlyyedt, földdel-tömött barna piciny szivacs-korsó-állat a földbe-szívárgott vér, szításan áttört csöpp barna aranykehely a földben. A vér a földben. A földben a vér. És csak te vagy. És csak te vagy! Pedig testeddel semmivé itatódtál, mint a földre-csorgott könny. És nincs semmi, amitől érinthető volnál, se csont, se ágyékször, se fogsor, se hajsza, se homloklemez, se tarkólemezt, se varratos, hézagcérna barna-csipke-beültetéses koponyahólyag, se karcsont, lábszárcsont, combcsont, ujjcsont, medencecsont, vállcsont, se állkapocs, se bordák, se csontlemezt-pók szem-fészek, se arckoponya.
(...)

Te koporsót-látó, halál-elől halállal futó!

A forradalom piros vitorlája. A szabadság fehér-tollú szárnya. Forradalom a forradalomban. Gyémántevő ember-éhség.

Pusztá-kiáltás Isten-szegénység! A mámor hazugság-hiánya! Hiányból szivacs-lomb szeretetkő-bánya!

Te nem lettél a múlt-idő fossziliája, mint ősi kőzetekben őshalak kőcsontváza: kő-szelvény gerince, kőszálka-söprűsarlója, őskőzetekben madár-maradék kúsza fekete vonalszögletesség madár-árnyék, őskőben őskori levél-lenyomat, ahol láthatod az ereket, pikkelyeket, pórusokat, bőr-mozaikokat, csak

mindezt negatívan és kőből. Múlt-időből. Fognám eleven arcodat, innám eleven sóhajodat, csókolnám halott arcodat. Szivemen, mint fehér könyvben ezer és ezer boldog, sugárzó ujjlenyomat: sugárszép okos szavad. Ezer és ezer rece-címer, lécgőyű-pecsét, bőrvályú-bőrcérna-pajzs. Összefogdostad te az én szivemet, mint boldog gyermek boldog apja arcát, szivem virágzó lét-jeleiddel sűrűn, vastagon behímezve, virág-szővetté varrva! Ülök. Csöndemben végtelen óraketyegés, mint hosszú egyforma fűrészelés. Mint amikor hosszú akáctörzs volt a fűrészbakon, s azt vágtam fűrészsel darabokra, s a cakkos fűrészpenge csikorogva és nyikorogva süllyedt a fába, két függőleges keskeny korong-egyenest vágva a sárga fába, s az illatos levegőpénz hézag-egyenest sárga fűrészport köpött a penge alól, az összetaposott, taréjlemez-áramlás hóba. Hol vagy? Csak te vagy! Hol vagy? Csak te vagy! Csodatűz Forradalom! Már az idő-kezdet előtt! S az idő-kezdet óta!”

*

Hogyan halt meg Petőfi? (Szász Károly: *Hallom dalaidat ... Petőfihez*, 1862; Szabolcska Mihály: *Petőfi*, 1898; Pósa Lajos: *Márciusi szél lengedez...* 1900; Jékely Zoltán: *Petőfi utolsó dala*, 1948; Szilágyi Domokos: *Héjjasfálva felé*, 1976)

„S a vesztett csatának sivalkodásában
Egy halavány árnyék tűnik fel előttem.
Ijesztő kísértet rémes éjszakában,
S mégis úgy tetszik, hogy mint élőt ismerem.
A véres homlokon, szétzilált fürtökben
A te visszajáró lelked áll előttem.

Egyik kezeden még a lant töredéki,
Rajta mint örültnek úgy tétováz kezed.
A másik kezeden a ketté törött kard,
Setét markolatán nehéz vércsepp rezeg.
Fejeden koszorú, de töviseinek
Nyomán homlokodból az aludt vér csepeg.”

*

„Minek siratnálak?
Minek sajnálnálak?
Földi ember soha szebben
Nem halt meg tenálad!

Életed, halálod,
Egy gyönyörű nóta...
Mintha csak a jó Istennek
Te diktáltad volna!”

*

„Szállj el, szellő, napsugárban
Petőfi sírjára!
Vidd el szívünk dobogását,
Hadd boruljon rája!
Csókolgass meg minden rögét
Rózsanyitó dallal,
Borítsd be a költő sírját
Virágos tavasszal!”

*

„Elmúlt hát ama nagy temetési nap is
Ahogy megálmodtam itt vagyok magam is
Már nem bánt engemet amaz „egy gondolat”
Együtt nyugszom Velük erdélyi föld alatt
Dárdavert sebemen rác vérem kiomolt
Helyébe kun székely fiúk friss vére folyt
S halálomban épp ez a legfőbb diadal
Hogy már vér szerint is magyar vagyok magyar
Így levék holtomban e bús nemzettel egy
Melyet a zsarnokság tán végkép eltemet
Soha nem ismertem forróbb ölelkezést
Mint amilyen ez az együtt-temetkezés
Dicső honfiakkal akik a hazáért
Vérük ontották a világszabadságért
Nem nem sír nyoszolya ez a hekatomba

Dehogy vágyom innét holmi Pantheonba
Érckoporsó sírbolt unalom árvaság
A zsarnoknak hagyom malmozzék a hasán
Testem a Szabadság záloga a Kovász
Lelkem égretörni készülő vad fohász
Innen csap ki majdan ama Végső Napon
Midőn tetteinkért az Úr kérdőre von
El nem vakíthat úgy a menny fényessége
Hogy ne emelt fővel járuljak elébe
S szemébe ne mondjam trónusa magasán
Mivé hagyta válni szerencsétlen hazám
...Nem nyughatom Ég-föld még mindig dübörög
Minő paták alatt reszket az ősi rög
Hol a szívem Hol vagy sok lelkem dalia
Irinyi Vasvári Csillagom Júlia.”

*

(...)

„Napszállta? – már ki éri meg?
Még visszanéz. Szalad. Liheg.

Van út – kiút nincsen. – Ha már
halni kell: hát szemből, Halál!

Szemből, szívem, egyem, valóm.
Hadd lássalak még meghalón.

Érezzelek, tapintsalak.
Aztán nincs már kín, nincs salak,

verejték, szégyen, semmi gond.
Mért fut az élet, a bolond?

utolsó percig! – Nincsen ír rá,
toll, tinta, kéz, amely leírná,

agy, hogy fölfogja, lássa szem.
»El vagyok veszve, azt hiszem.«

*

Petőfi, a próféta (Gyóni Géza: *Petőfi lelke*, 1914; Mécs László: *Szellemidézés*, 1923; Reményik Sándor: *Petőfihez*, 1922; Áprily Lajos: *Az én poétám*, 1940):

„Hurra, testvér, csak most szorítsd még!
Csak a veséjét most ne engedd!
Dögváson a muszka rémség,
Most mi esszük meg, nem a tetvek.
Hóhérpalástját fázva rántja
Petyhüdt nyakába már a kerge cár –
Varsó fölött a gépmadár dalában
 Petőfi lelke száll.

(...)

Hurra, testvér, csak most szorítsd még!
Csak a veséjét, ahogy szoktad.
Hallik már halálhördülése
Óljukba pörkölt vadkanoknak.
Vadjai között rémülettel
Vonszolja roncsát nyomorék Petár –
Belgrád fölött a bombák robajában
 Petőfi lelke száll.

(...)

Hurra, testvér, csak most szorítsd még!
Rontsunk rájuk énekelve!
Velünk az isten s minden szentség,
S velünk harcol Petőfi lelke.
S ha úgy akarja Végzet-Úr,
S rablók golyója minket is talál –
Hurra, testvér, a mennyországban is
 Petőfi lelke vár.”

*

„Zúg a Tátra, zúg a Mátra szivrepesztő rejtelemmel,
ünneplésre hívja zúgva a megdermedt lelkeket...
Jöjj dicső Mult, szent halott! s a meggyalázott, zord Jelennel
csókolózz, hogy fényt csiholj ki még belőle: ünnepet!
(...)

Elfordult az Isten arca s míg a Sátán szárnya szálldos,
így kell nekünk ünnepelnünk, ó Petőfi, ünneped!
Két karom magasra tárom s mint ígésző ajku táltos
mondom: minden sátánfajzat minden tánca, szünjetek!
Nagy Petőfi, bárhol is vagy, szózatomra, mely idézget,
most jelenj meg! Ám nem úgy, mint márciusnak idusán,
nem is úgy, mint Koltón éltél, szíva szüzi nászi mézet:
úgy jöjj, ahogy eldóltél a segesvári bús tusán!
Mártírvér kell nekünk most, mint forró biborszín igazság,
gyáva, vértelen világnak mártírvér kell, friss, piros!
Ugy jöjj: szivben a dzsidával, mit beléddöfött a gázság,
vértől habzó szád ne szóljon, mert veszélyes és tilos.
Vércsöpögtető sziveddel jársz be minden földet újra,
mit bejártál életedben, s szórd a vért, mint tüzmagot,
szívek mélyén olvadozzon minden hólepel, s kibujva
a virágok, a vetések zsendülön a jó Napot
(a haragvó Isten arcát) tán az égre felkönyörgik!
Márciusi nagyvizektől törjön minden téli gát!
És ha téltől, éjszakától a vén föld így megcsömörlik:
új tavaszban támad tán a réginél szebb Délibáb!”

*

„Az ország elvételétől tőlünk,
Elvételét a hatalom,
És a dicsőség is elvételét,
Felbontatott és eltöröltetett
Köztünk minden földi kötelék.
Térdig porban és övig hamuban
Mi mégis a te nemzedet maradtunk:
Petőfi nemzete!
Mert megmaradtál Te!

És Benned megmaradt az ország,
És megmaradt a hatalom,
S a dicsőség is, a mi dicsőségünk,
Most és mindörökké.”

*

„Szent minden láz és minden vízió,
titán Petőfi, Dante óriás.
De ma te vagy költőm, komor zsidó,
dörgő igéjű, zord Ézsaiás.”

*

Petőfi a jelenben, közöttünk (Lisznyai Kálmán: *Petőfihez*, 1845; Arany János: *Emlények*, 1855; Jókai Mór: *Óh Petőfi, ha most élnél!* 1870; Juhász Gyula: *Petőfi-kép*, 1908; Somlyó György: *Petőfihez!* 1949; Ancsel Éva: *Petőfihez*, 1952; Csoóri Sándor: *Csepüljetek csak...* 1954; Kuczka Péter: *Petőfi*, 1952; Utassy József: *Zúg március*, 1967; Spiró György: *Petőfi útján*, 1971; Veress Miklós: *Sírvess* (az 1973-as Petőfi-verspályázat nyertes verse); Petri György: *Sándorhoz*, 1981):

„Lelkemadta teremtetted / Kunfia!
Verjen meg lángcsókjaimnak / Zápóra.
Lánczra kötlek, ha szived el / Feledted:
Ölelésem legyen a lánc / Feletted,
Azokért az egészséges / Dalokért,
Mellyeket zengsz e beteg hon / Üdvéért!

Zengd továbbá a nagy alföld / Síkjait,
A tősgyökös népéletnek / Titkait.
S légyen lantod egyszersmind kedv / Forrása,
S zengd, mi a magyar legősbibb / Szokása,
S a borból, hogy meg ne ártson, / Mint igyék,
Mellyben a kedv lelkesítő / Lángja ég.
Úgy is sokszor hallottam azt / Beszélni,
Anakreon unokája / Petőfi.”

*

„De nyugszik immár csendes rög alatt,
Nem bántja többé az »Egy gondolat«.

Mely annyit érze, hamvad a kebel,
Nyugalmát semmi nem zavarja fel.

A lázas álom, a szent hevülés,
Ama fél jóslat... vagy fél őrülés,

Mely a jelenre hág, azon tipor
S jövőbe néz – most egy maréknyi por.

De jól van így. Ő nem közénk való –
S ez, ami fáj, ez a vigasztaló.”

*

„Óh, Petőfi, ha most élnél,
Vajon mihez kezdenél itt?
Élnéd-e úgy a világot,
A hogy a többiek élik?
Szorultságból, mint poéta
Mit tehetnél mindenfélt?

(...)

Az olyan eszmékre, miként
»Azok« voltak, most nincs bolt-ár;
A te lángod kihült helye
Nem tűzhely már, – csupán oltár:
– Tisztelik; de nem főznek rajt.
De jól jártál, hogy meghaltál!”

*

„Az én lelkemben így él a te képed:
Nagy garaboncás, a széllel dacolva
Úzod a jövőt és a messzeséget,
Belésírván a lelked a dalodba.

Bús őszi éjen törtetsz ázva, fázva
És hivatásod csillagára nézve.
Vár rád a távolban egy ódon csárda
És álmaidnak késő dicsősége.

Te kócos üstökkel, tüzes szemekkel
Pihenni térsz, gubbasztva egy sarokba,
Míg beszürkül tört ablakon a reggel.

Közönyösen ketyeg a falióra,
Te ráborulsz a zöld asztalra némán,
Mint valami nagy, magányos, sötét árny.”

*

„Ki üresen kongtam magamban,
mint vödör kiapadt kuton,
most új forrással töltenek meg
a szénbányászok Tokodon,
Pécsett a népi kollégisták,
Timót-utcában az ifik, –
egész népet taníthatok már,
s engem egy egész nép tanít:

arra, mit csak sejtettem eddig,
de sose mondhatott ki szám,
hogy egyek vagytok ti, szabadság,
s te annyi évig rab hazám!
S ha eddig szégyen volt a részem,
most boldogság és büszkeség,
hogyan nevetem ama nyelv adta,
mely tiédet s Rákosiét!

Ki magammal se voltam egy már,
most egy velem fél milliárd,
és minden tájak legjavával
kötött egy csokorba a Párt.
Magyar vagyok, – költő és kommunista!

Hogy mondjam el, hogy értsetek?
Velem vannak a világrészek,
a földek és a tengerek.”

*

„Téged szeret, – ki tűz szenébe néz,
vigyázva izzó vasnak hófokát,
vagy az, ki vájatok csendjében áll,
tapintja szénfal csillanó erét
s a föld méhében fényért, életért
kemény marokkal küzdelemre lép.

(...)

Nagyon szeretlek én. S míg versed olvasom –
a verset, amelyben kér, még kér a nép,
öklét emelve kér – csöndes leszek
s oly egyszerűen szeretnék szólni,
amint a honvéd tisztjének jelent.

Vigyázzban állva szólanék s jelenteném
néked, Petőfinek: már ad a nép –
megnőtt s már bő marokkal ad –
fehér gyapotot, csillogó sötét szemet –
s övé a föld, a föld méhének kincsei,
az erdők és vizek.”

*

„Ám hogyha mégis költővé tesz
e nagy idő s az ifjúság,
neki köszönök mindent, mindent,
hangot, modort és szárnyalást!
(...)

Formája s hangja külsősége
verseimből majd kifakul,
de megmarad a lelke, lángja

s ég bennem olthatatlanul.
Ó forradalmi szép hevület,
te reszkettesd meg soraim!...
(...)
Nincs más vágyam, csak az, hogy én is
úgy tudjak szólni, ahogy ő.
Verseim rétjén ott lobogjon
a nagy tábortűz: a jövő.
Ott lobogjon az igazmondás
és hevítse föl dalaim!...
Csepüljete csak, nagy szakértők,
visszavágnak majd szavaim!”

*

„Nem messze onnan, ahol a kis Túr
a Tiszába siet,
a parasztokat egy csoportba gyűjti
a termelőszövetkezet.
Vonattal el nem érhető falu
terül el a síkon,
oda küldött el könyvekről beszélni
az olvasómozgalom.
Csatakos és szürke volt a vidék,
a szemem körbejárt,
csontos karjukat nyújtogatták
az ég felé a fák.
Rád gondoltam akkor Költő, Barátom,
ki meghaltál száz évvel ezelőtt,
erre jártál széllelbélt kabátban
a felhők és szegény földek között.
Lelkedben forradalom s szerelem
s egy láng: a szeretet és gyűlölet,
hogy pusztuljanak már a zsarnokok
s legyen szabadság a világ felett.
A szívem akkor iszonyú nehéz lett,
mellemen ragadott az indulat,

hogy nem élsz már, bár élnél én helyettem
járnád a városokat, falvakat.
Aztán egy teremben asztalhoz álltam,
körülnéztem s kezdtem beszédemet.
Nem élsz? Dehogynem! Ötszáz okos arcból
csillogott felém a tekinteted.”

*

„Én szemfedőlapod lerántom:
Kelj föl és járj, Petőfi Sándor!
Zúg Március, záporos fény ver,
Suhog a zászlós tűz a vérben.
Hüvelyét veszti, brong a kardlap:
Úgy kelj föl, mint forradalmad!
Szedd össze csontjaid, barátom:
Lopnak a bőség kosarából,
A jognak asztalánál lopnak,
Népek nevében! S te halott vagy?!
Holnap a szellem napvilágát
Roppantják ránk a kétszer gyávák.
Talpra Petőfi! Sírodat rázom:
Szólj még egyszer a Szabadságról!”

*

„Petőfi útján a sínek mentén
horpad a házak melle.
Petőfi útja kinek kell?
Kell-e?

Petőfi útján
tévén a Hold még idevilágol.
Buszmegálló. Halálba mennek a kékek.
Hol a különbusz, amely kilábol
ezen világból?

Az ég mezője fűzöld talán. Korom.
Csatorna. Szennylé. Jobb, mint egykoron?

Eszmeileg fejletlen ifjú,
nehéz szívvel, de peckesen,
pici batyuval
Petőfi útján
ballag a síneken.”

*

„Rómában Cassius valék
Parisban Desmoulins Kamill
Spanyolhonért is dalolék
s most őriz a nép-szíve-sír
seblázás Guevara vagyok
aki egyszer majd hazaér
mennybolt-arcomig fröccsent a vér
izzanak benne csillagok
ragyogjatok ragyogjatok”

*

„»Itt benn vagyok a férfikor nyarában«
– írtad huszonöt évesen.
Kegyetlen őszt tört ránk, tépi a fákat,
esők ostora sebzi
a lomha folyót.
Láttam lakatlan házad
meg a tölgyfát, amely alatt állítólag...
Tizenkét évvel túléltelek már.
Hallgatom az esőt
(híjas a tető a szüleid házán),
tintás ujjamat bámulom és téged,
vagyis a PETŐFI ÖSSZES
KÖLTEMÉNYEIT
lapozgatom Dömsödön:
»Sors, nyiss nekem tért.«
Majd nyit.
Szóval téged olvasgatlak
ez őszben, melynek nem is volt nyara.”

*

Mivé lett a Petőfi-ünnep? (Tompai Mihály: *Petőfi*, 1860 (?); Kányádi Sándor: *Hallucináció*. Petőfi székelykeresztúri szobrának leleplezése után, 1973; Csukás István: *Hagymaillat, por...* 1973; Baka István: *Petőfi*, 1973; Pintér Lajos: *Hol van az a lépcső, Sándor?* 1975; Borbély Szilárd: *Petőfi, a celeb*, 2009):

„Élted- s verseidről beszél okos, bolond,
Jó cimborájának sok céda, bántva mond;
Üzéség, nyegleség verse, könyvbe foglal,
Csavargó kéreget neved- s álarccoddal!...
Hírnév, halhatlanság – ha az élet megszűn –
Olyanképen áll-e, mint a bor a seprűn!?”

*

„miután a szobrot nagy tapsok
közepette leleplezték s az
elvonuló hivatalosságoknak utat
engedve közelebb nyomult a
kordonon kívül szorított nép
hogy ne csak tekintetével de
tapintásával is birtokba
vegye bronzba-öntött nagy fiát
menjete haza suttogta valaki
mintha maga a szobor suttogta
volna menjete menjete ne
tekintsetek föl reám járjatok
lesütött szemmel előttem mindaddig
amíg tekintetünk nem találkozhat
most menjete haza békességgel
oszoljatok oszoljatok oszoljatok
kapkodtuk a fejünket hogy honnan
ez a hang de az ünneplőbe öltözött
rendőrök csak mosolyogtak és
tréfálkozva kötötték szakszerű
nyalábokba az imént még
kordonként feszülő köteleket”

*

„Hagymaillat, por, Beethoven-szimfónia
dől be az ablakon, az ajtóba vágott levélre
festményeket dobál be a postás, a bélyegen
nagy költők lepecsételt arca, a cigaretta
dobozán Kossuth Lajos, a pénzen Petőfi,
kiretusálták szépen József Attila keserű
fintorát, Ady Endre is a Nemzeti Banké,
Csontváry a mozikban kétóránként megőrül,
Berda neve kocsmacégér, Vörösmarty
haboskávében fuldoklik, Erkel vezényli
az ötórai táncot, Rákóczi túrót reklámoz,
Dózsa focicsapatot edz, Hunyadi hashajtót
árul, fia, Mátyás ugyanolyan ízű sört,
Kosztolányit épp most preparálják,
talán tökmagot lehetne elnevezni róla,
s hogy ne duzzogjanak a többiek sem,
lehetne még Bartók-ropi, Kodály-keksz,
Árpád-csülök, Arany János-hurka, Krúdy-szörp,
Jedlik Ányos-kása, Kőrösi Csoma-fédervájsz,
Babits-lepény, Kassák-kolbász, Rippl-Rónai-
cipőhúzó, Bem-fagyi és Szent István-mézesmadzag.”

*

„Piros zászlók, világszabadság –
pipacs gúnyolja versemet.
Hazámmá rothadok – akárki:
barát vagy ellenség temet.
Megfulladsz vélünk, Magyarország,
minden folyód kötél, hurok.
Ledöfködik kozákdzsidával
erdőidet a záporok.
Egymásra rímelő virágok:
sárgára sárga, kékre kék...
Mit meg nem írhatok, a dalt
teremné máris e vidék?
Piros zászlók, világszabadság –
pipacs gúnyolja versemet.

Hazámmá rothadok – ki engem
megtagad, őt tagadja meg.”

*

(...)

„ne is legyen ami nincsen
ne nézz előre se hátra
Petőfi hej te elég már
szólás lett az anyámtyúkjá
hol van az a lépcső Sándor
melyen mennyből a földre jársz

hej hej szivárvány havasán
igazán jelenjél mostan
fekete s piros hit ellen
tolulnak színek szürkében”

*

„Ha ma feltámadna s közétek eljőne,
Petőfi se menne biztonsági őrnek.
Nem írna verseket, nem menne terepre. –
Talán ha színésznek, nemzeti celebnek!”

*

A költő azonosul(ni akar) Petőfivel (Szoboszlai Sándor: *Sándor vagyok én is*, 1942; Illyés Gyula: *Petőfi. Százhuszadik születésnapján*, 1943; Pál Sándor: *Petőfi nekem adta a szívét*, 2000):

„Sándor vagyok én is,
ha nem is Petőfi,
nem a nagy Petőfi,
hanem csak Szoboszlai.
De pennám, akárcsak a nagy költőé,
hazámé és feleségemé.”

*

„Én nem gondoltam ünnepedre.
Szívem mélyén oly egy vagyok
veled, mint hogyha bennem élnél,
bocsásd meg a szerény lakot.
Pirulnék ünnepelni téged,
adóm ily olcsón adni meg,
amért te újra – itt benn érzem –
odadobnád az életet.

Kiért? Miért? Oh be jól értlek
érthetetlenül is, akár
eszmédet, melyért holtnak ünnep,
élőnek átkok átka jár.
Nekem is, – jöjjön, érjen még több
gáncs és gyalázat, legalább
én vezekeljek, legalább
így hasonlítson valaki rád.”

*

„Álmomban Isten akaratából Segesváron jártam,
S ott a harci mezőn Petőfi Sándorra rátaláltam.
Rögtön ráismertem büszke fejtartására.
Miközben rámutatott egy magyar társára.

Közelebb intett, s halkán rámnézett,
Keblén hatalmas lyuk tátongott, s vérzett.
Lelkem megsajdult, a hogy ő ott fetrengett,
S talpam alatt még talán a föld is rengett.

Kezében a pennáját görcsösen szorongatta,
S láttam, hogy azt sebesen forgatja.
Szeme fájdalmas volt, s láttam, hogy sírt,
A Magyarok Szent vérével valamit írt!

Közelebb hajoltam, hogy sebét ellássam,
Hisz ő a költők vezére, s az én társam.
A papíron egy szó volt, hogy Hon,
Mely Nemzetünknek igazi otthon!

Még az utolsó pillanatában szíve érte lüktetett,
S mily áldott a Hazának e csodás tette!
Tudta, hogy szíve hamarosan megszűnik dobogni,
De érezte azt, a forradalom lángja fog lobogni.

Szívére mutatott, s azt szóval átadta,
Lelkét az Úristen magának akarta.
Petőfi Sándor haláltusájában megkért engem arra,
Hogy vigyázzak népére, a Büszke Magyarra!!”

*

E kis válogatás csak ízelítőt szeretett volna nyújtani a költők között élő Petőfi-kép rögzíthetlenségéről, szélsőséges meghatározhatatlanságáról. Hiszen Petőfiről elmondható volt az is, hogy ő maga az Isten gyermeke („az Úr, a dalnak fényes Istene, / Átöleli a költőt ... így szól azután: Én gyermekem! Eszméim ajka Te!” – Váradi Antal: *A szent nyomok*, 1899), de az is, hogy „nagy költő volt! ámbár komisz ember, de nagy költő!” (Tompai Mihály, 1851); jellemezhető volt úgy is, mint „darabos, vad, mennyeeien nagyságos suhanc, aranyos, csunya, diákos magyar Apolló, szilaj, nagy gyermek, egy őszinteség-Etna” (Ady Endre, 1910), de úgy is, mint „borzalmas” figura (a szájhagyomány szerint Jókai öregkori véleménye); lehet úgy nézni, mint a tökéletesség mintaképét („Petőfiben az a megragadó, hogy jelleme éppúgy ragyog, mint verse. /.../ Petőfi prókátora leszek, helyreigazító követsége e távoli időben, Mosolygok magamon, hogy hasztalan keresek rajta egy porszemnyi foltot is, képzeletem, ösztönöm nyomban lemossa, a ragyogás tökéletes” – Illyés Gyula, 1972); de úgy is, amint Weöres Sándor fogalmazott (ismét a szájhagyomány szerint): „vézna volt és tehetségtelen” – a legutóbbi időben pedig nagy sikert aratott az a jellemrajz, amely szerint Petőfi nem más, mint *légtornász* (Esterházy Péter, 1986).

Mindebből csak annyi tanulság szűrhető le a költők számára: *ne fogjon senki könnyelműen a húrok pengetéséhez*, ha Petőfiről kíván szólni...

PANNON-TENGER

a lant idegei nem remegnek
a sótól, mi rájuk tapadt
a vízből, mi áramlataival
egyben tartja őket, a népek
összeizzadt tengerét, innen és így
csodálni nem lehet, folyton
akadályozott nyargalásban,
a sörény lusta hullámlásában
a pislogó gulya gyulladt szemei
előtt. a távolban, a délibábos
sűrűség mögött a város
meg-megúszó fényei,
a nyáj algásodó, páros ujjai,
a szakaszosan fejlesztett
infrastruktúra elmosódó,
vagy jelentéktelen tereptárgyai,
a közellátók egymást érő
tapogatózásában, a felpuhult
bőr túlérzékeny felületén
állandó irritáció, a súrolás
ekcémás maradéka, a vízben
fáradt szivacsok. a medencét
feltöltés előtt szárazra törlik,
porzik az ország, felhő felhőt
ér, míg a víz precíz tükre magába
nem fordul. lent, a hideg fenéken
hódfogak oszló nyomai,
utolsó erőből és szálkás gallyakból
épített gát, a kaktuszok ölelte,
csontig kotort meder partjaitól
egyenlő, de egyre növekvő

távolságban. a felszabadult sas
szárnyat bont, és kitart a végtelen,
savas vályú, a ringatózva foszló
búzatáblák felett, könnye nincs,
szeme éles.

STR. LIBERTĂȚII

„Lugosra este érkezett meg Bem [...]
A közönség fáklyászenével fogadta [...]
Mikor Petőfit meglátták Bem kíséretében,
A nép lelkesülten megéljenezte a nagy költőt...”*
(Lendvai Miklós)

Ez a legutolsó óra, kedvesem
– valahogy így képzelem ezt. A hőfok
magas, a szerelem messze, és csak
az üdvívalgás jelent elégtételt,
amely bizonyítja, hogy vannak még
vidékek, hol felismerik a költőt.
Nemcsak a honvédek és honpolgárok,
de a hon lovai is, nyergükben
nyalka kísértetek, mert *pegazussá*
válnak egy különösen szép halottól.
Karánsebes felől, fáklyásmenet,
át a városon, a gyülekezőre
tartva, talán megköti a lovát annál
az utcavégi kútnál, ahonnan
vizet hordunk haza reggelente,
a nagyapám és én. Szomjas halott,
mögötte Messzolóngi, előtte
Fehéregyháza, a szerelem messze:
Ez a legutolsó óra, kedvesem.

Az Úr lelke kinyílik az utca
kövezetén, végig a Strada
Libertății-n, hogy szétterüljön aztán
a mezőn, jámbor állatok között.
És ahol ő kilovagol, egy kráter
képződik a kihullott időben.

* Idézi Dávid Gyula és Mikó Imre a *Petőfi Erdélyben* című kötetben.

Száznegyven tetszhalotti év után
harckocsiszínű az éjszaka, és
az égen torkolattűzek pompás
lampionjai. „Ebben a házban
nem lőnek már, ugye?” És tényleg, mit
kezdjünk a történelem ritmikusan
ismétlődő vadászydényeivel?
A forradalom felfalja rettegő,
felöltözve alvó gyermekeit.

Szervusz, Sándor! Bemutatom neked
a szabadságot: egy fekete nő
a televízióban a *Proud Maryt*
énekli talán, és mindegyik
dobverés egy becsapódó golyó,
egyre halkuló dobbanás a szívben.
Azon a lőporszagú karácsonyon
Tina Turner veri a sortűzek
ritmusát – meg kéne ismerkednetek!

Az Úr lelke menedéket keres.
A Libertății utca huszonnyolcban
ezentúl mindig felöltözve alszunk.
Nagyapámmal elmegyünk a kútig,
aztán a térre ki, majd vissza. Csupán
vágatásnyi idő az utca hossza.

Valaki megáll a kerítésen túl,
figyel, töpreng, hogyan válaszoljon
a föld alatti, tompa morajokra.

TEMETŐMETAFORÁK *

Töltsd fel ólommal a fejünk,
és mutasd meg, hogyan kell elveszítenünk az anyanyelvet,
és udvarolni a közönyös barbároknak.

Azt az idegen nyelvet kell megtanulnunk,
amelynek g hangjai felszakítják a szájpaddásunkat,
l-jei tűskeként fúródnak az ínyünkbe,
h-i fuldoklásig húzzák össze torkunkat –

és aztán ezen a nyelven beszélünk majd és írunk körömszakadtáig.

A véres lépcsők kényelmetlen sírba vezetnek,
ott töltjük minden időnket,
ahol a levágott kéz helyének mozdulataiból
áll össze a vers,
és egy felgyújtott ember szavait karmolja papírra –
félig temető, félig világ.

Itt a hó égeti fel a mezőket.

És a nyers havat a főzött hó ízétől
csak a nyelv állapota különbözteti meg.

Barguzin, 2022. november 6.

* A szerző fordítása orosz nyelvből. Cenzúra és öncenzúra utáni változat.
Eredetileg burjátul íródott.

HATTYÚHÚS

Nagy költőnk halálára emlékeztünk
Fehéregyházán valamikor a kilencvenes
évek elején egy július végi vasárnapon.
Forradalmi időket éltünk. Akkor még
ilyen alkalmakkor mindig zsúfolt volt
fent a múzeumkert. Le lehetett látni
az egykori csatatérre. Július végén már
akkora a kukorica, hogy szinte el lehetne
rejtőzni benne. Persze se költő, se kozák.
Legalábbis egyelőre. Csak a susogó
kukoricalevelek. Mármint a képzelt
susogás. Hiszen nem hallatszott volna
idáig fel a jajgatás sem. Sokan beszéltek,
de Kányádi Sándor volt az igazi ünnepi
szónok, izgatottan várta a tömeg, hogy
mit mond az egyik nagy költő a másik
nagy költőről. Valami forradalmi.
Mert hát ilyenek az idők. Ilyenek a költők.
És akkor a *Fától fáig*, a *Halottak napja*
Bécsben és a *Kuplé a Vörös villamosról*
költője lenyűgöző beszédet rögtönzött.
Nem a kivont kardról. Nem a dörgő
ágyúkról. Nem a *fátyolos zászlókról*.
Hanem arról, hogy a magyar költészet
legszebb két sora, íme, figyeljük meg:
Oh lassan szállj és hosszan énekelj,
Haldokló hattyúm, szép emlékezet!...
Olyan volt, mint egy igehirdetés.
Hirtelen mindenki megkönnyebbült.
LélegzetviSSzafojtva hallgatták végig.
Ezek szerint ma nem kell harcba menni.
Nem kell elrejtőzni a kukoricásban.
Csak két gyönyörű sorra kell gondolni.

Egy hattyúra. Persze a hattyú már
a régi görögök óta kedvenc témája
a művészetnek. Az irodalomnak is.
A mitológiának. Csakhogy kezdetben még
férfi volt. Isten. Megejtette Lédát. Majd
egyszerre csak nővé változott. Hattyúnyak.
Mindezt én teszem hozzá, Kányádi Sándor
a metafora érzékletességéről tartott
nyilvános irodalomórát. Az emlékezetéről.
A szépségről. Amikor a beszéd elhangzott,
ő nem tett ugyan említést róla, de már
megtörtént a szégyenletes eset, hogy
Bécsben egy tóparton valakik Romániából
leölték és megették a hattyúkat. Talán
románok. Bár azt terjesztették, hogy
inkább cigányok. Még nem használtuk
azt a megnevezést, hogy roma. Mintha
a megnevezésen múlna bármi is. Utólag
arra gondolok, hogy ki tudja, hátha
mégis erdélyi magyar költők voltak.
Mindannyiunkat kiéheztettek azelőtt.
Nemzetiségi hovatartozástól függetlenül,
ahogy akkoriban mondták. Mondhatnánk
ma is. Ezt annak idején Petőfi is tudta.
Ő úgy hívta: *világszabadság*. Kellett
valóban az erő a kilencvenes években
a forradalomhoz. Ha éppen hattyúhús,
hát hattyúhús. Kellett a szabadsághoz.
Ki kellett vívni. Megettük a költő madarát.
Megettük a verseit. Nem úsznak már
hófehéren a tóban. Feldaraboltuk a
költőt, csak a forradalmat nem bántottuk.
A forradalmárt. Ott hevernek valahol
a tóparton vagy talán egy kukoricásban
a hattyú *szétszórt csontjai*. És a vérrel
befröcskölt hattyútollak. Jóllaktunk. Erőt
gyűjtöttünk a szabadsághoz. De hol van?

TALÁLT VERS

Babits Mihály

(1883 – 1941)

PETŐFI KOSZORÚI

1923.

„Avagy virág vagy te, hazám ifjúsága?”

Hol a szem, szemével farkasszemet nézni?
Ki meri meglátni, ki meri idézni
az igazi arcát?
Ünnepe vak ünnep, s e máj napoknak
szűk folyosóin a szavak úgy lobognak,
mint az olcsó gyertyák.

Szabadság csillaga volt hajdan a magyar,
de ma már maga sem tudja, hogy mit akar:
talány zaja, csöndje
és úgy támolyog az idők sikátorán,
mint átvezetett rab a fogház udvarán
börtönből börtönbe.

Ki ünnepli ŐT *ma*, mikor a vágy, a gond
messze az Övétől, mint sastól a vakond
avagy gyáván bujik,
s a bilincses ajak rab szavakat hadar?
Csak a vak Megszokás, a süket Hivatal
hozza koszoruit.

Óh, vannak koszorúk, keményebbek, mint a
deszkák, súlyosabbak, mint hantjai kint a
hideg temetőnek!...
Kelj, magyar ifjúság, tépd le a virágot,
melyet eszméinek ellensége rádob
emlékére – kőnek!

Kelj, magyar ifjúság, légy te virág magad!
Nem drótos füzérbe görbítve – légy szabad
virág szabad földön:
hogy árván maradva megrablott birtokán
mondhassa a magyar: „Kicsi az én szobám,
kicsi, de nem börtön!”

Avagy virág vagy te?... légy virág, légy vigasz!
Legyen lelked szabad, legyen hangod igaz
az Ő ünnepségén:
Koporsó tömlőcét aki elkerülte,
most hazug koszorúk láncait ne tűrje
eleven emlékén!

1922. dec.

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap,
Communitas Alapítvány, Bethlen Gábor Alap

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)365-801946; E-mail: lato.szerk@gmail.com; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 120, fél évre 60, negyedévre 40 lej. Előfizetéseket a szerkesztőségben veszünk föl.

ISSN 1220-5982